

Uchwała Nr XXII/132/2009 z dnia 11 marca 2009 r.

**w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Gminy Żyrzyn
na lata 2009-2015**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zmianami) - Rada Gminy, działając na wniosek Wójta, po zapoznaniu się z opinią Komisji Budżetowej, Działalności Gospodarczej i Mienia Komunalnego uchwała, co następuje:

§ 1

Uchwala się Strategię Rozwoju Lokalnego Gminy Żyrzyn na lata 2009-2015 zgodnie z załącznikiem do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Żyrzyn.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem jej podjęcia.

Gmina Żyrzyn

Strategia Rozwoju

Gminy Żyrzyn

na lata 2009 - 2015

Marzec, 2009

Spis treści

I.	Wprowadzenie.....	4
II.	Proces opracowywania Strategii Rozwoju Gminy Żyrzyn na lata 2009-2015	5
III.	Spójność społeczno-gospodarcze uwarunkowania rozwoju gminy Żyrzyn - diagnoza.....	6
1.	Ogólna charakterystyka.....	6
1.1.	Położenie, powierzchnia.....	6
1.2.	Środowisko przyrodnicze i zasoby naturalne	7
1.3.	Zasoby kulturowe.....	8
2.	Sfera społeczna.....	10
2.1.	Demografia	10
2.2.	Poziom wykształcenia	13
2.3.	Rynek pracy, bezrobocie	14
2.4.	Uczestnictwo w kulturze	16
3.	Sfera gospodarcza	17
4.	Infrastruktura techniczna.....	19
4.1.	Infrastruktura komunikacyjna	19
4.2.	Infrastruktura ochrony środowiska	20
4.3.	Infrastruktura energetyczna.....	21
5.	Infrastruktura społeczna.....	21
5.1.	Infrastruktura edukacyjna	22
5.2.	Turystyka i sport	23
5.3.	Infrastruktura kultury	24
5.4.	Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej	24
5.5.	Kapitał społeczny.....	25
6.	Budżet gminy.....	26
IV.	Analiza SWOT.....	28
V.	Część strategiczna.....	30
1.	Wizja i misja gminy Żyrzyn	30
1.1.	Wizja	30
1.3.	Określenie celów, programów i zadań do realizacji.....	31
1.4.	Cel nadrzędny Strategii	35
1.5.	Cele strategiczne (obszary priorytetowe).....	35
	Cel strategiczny 1: Poprawa spójności i atrakcyjności gminy Żyrzyn	36
	Cel operacyjny 1.1: Poprawa sieci komunikacyjnej w gminie	37

Cel operacyjny 1.2: Poprawa jakości życia mieszkańców wsi oraz wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	38
Cel operacyjny 1.3: Poprawa bezpieczeństwa gminy.....	40
Cel strategiczny 2: Rozwój i wzmocnienie potencjału gospodarczego gminy Żyrzyn.....	40
Cel operacyjny 2.1: Tworzenie warunków rozwoju działalności gospodarczej.....	41
Cel operacyjny 2.2: Poprawa efektywności gospodarstw rolnych.....	42
Cel strategiczny 3: Rozwój nowoczesnego społeczeństwa dbającego o dorobek kulturalny poprzednich pokoleń i korzystającego z osiągnięć współczesności.....	42
Cel operacyjny 3.1: Zachowanie dziedzictwa kulturowego gminy	43
Cel operacyjny 3.2: Promocja i upowszechnianie kultury fizycznej, sportu, rekreacji i aktywnego wypoczynku	43
Cel operacyjny 3.3: Rozwój społeczeństwa informacyjnego	43
Cel operacyjny 3.4: Edukacja zdrowotna i poprawa stanu zdrowia mieszkańców gminy.....	43
Cel strategiczny 4: Promocja gminy	44
Cel operacyjny 4.1: Poprawa estetyki gminy.....	44
Cel operacyjny 4.2: Promocja walorów turystycznych gminy	44
Cel operacyjny 4.3: Ochrona i promocja walorów przyrodniczych gminy.....	45
VI. Planowane projekty i zadania inwestycyjne w latach 2009-2015.....	46
VII. System wdrażania i monitorowania	47
1. Instytucje zaangażowane we wdrażanie Strategii	47
2. Zarządzanie finansowe Strategią.....	47
3. Zasady monitorowania Strategii i projektów	48
4. Zasady przeprowadzania ewaluacji końcowej Strategii	48
VIII. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu.....	49
1. Zgodność ze Strategią Rozwoju Kraju.....	49
2. Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020	50
3. Zgodność z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego	52
4. Zgodność z Programem Ochrony Środowiska dla Województwa Lubelskiego.....	52
5. Zgodność z Programem Zrównoważonego Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich Województwa Lubelskiego	53
6. Zgodność z Wojewódzkim Programem Rozwoju Infrastruktury Transportowej i Komunikacyjnej dla Województwa Lubelskiego.....	53
7. Zgodność ze Strategią Rozwoju Powiatu Puławskiego na lata 2008-2015	54
IX. Wieloletni Plan Inwestycyjny dla Gminy Żyrzyn na lata 2009 – 2015	56

I. Wprowadzenie

Planowanie strategiczne jest jednym z najważniejszych aspektów budowania trwałych podstaw zrównoważonego rozwoju oraz zapewniania gminie dobrej pozycji konkurencyjnej w coraz bardziej zglobalizowanym świecie. Pozwala także na skuteczne wykorzystywanie pojawiających się szans rozwojowych i zapobieganie możliwym zagrożeniom. Służy maksymalizacji wykorzystania posiadanych zasobów oraz ułatwia systemowe, skoordynowane reagowanie na pojawiające się w otoczeniu zmiany.

Szansę rozwojową spowodowaną wejściem Polski do Unii Europejskiej oraz ogromne środki funduszy strukturalnych i rolnych dostępne na modernizowanie naszego kraju wymagają dostosowania metod zarządzania do standardów przyjętych i funkcjonujących w Europie, również zarządzania na poziomie samorządu terytorialnego. Jednym z podstawowych narzędzi skutecznego zarządzania gminą jest planowanie strategiczne procesów rozwojowych.

Strategia Rozwoju Gminy Żyrzyn na lata 2009-2015 jest wyrazem nowoczesnego podejścia do zarządzania gminą, opartego na planowaniu strategicznym uwzględniającym wieloaspektowe postrzeganie rozwoju, zapewniającym programowanie rozwoju z poszanowaniem środowiska naturalnego i przy zagwarantowaniu partycypacji społecznej nie tylko na etapie planowania, ale także realizacji, monitorowania i oceniania efektów wdrożenia Strategii.

II. Proces opracowywania Strategii Rozwoju Gminy Żyrzyn na lata 2009-2015

Prace nad planem strategicznym gminy rozpoczęły się w listopadzie 2007 r. od czynności związanych z gromadzeniem i analizą danych diagnozujących stan gminy. Prace te wykonywane były przez pracowników poszczególnych referatów Urzędu Gminy w Żyrzynie oraz jednostek podległych.

Zastosowano uspołecznioną metodologię pracy nad planem strategicznym i w miesiącach luty i marzec 2008 przeprowadzono ankietę społeczną wśród mieszkańców i przyjezdnych dotyczącą najistotniejszych kwestii dalszego rozwoju gminy.

Na podstawie uzyskanych informacji opracowany został przez Urząd Gminy projekt dokumentu strategicznego, który przedłożony został Radzie Gminy. Projekt strategii poddany został analizie na sesji Rady Gminy, co wpłynęło na ostateczny kształt i treść tego dokumentu.

Niniejszy dokument jest wynikiem pracy wielu osób i efektem dyskusji lokalnych partnerów ze środowisk społeczno-gospodarczych nad zagadnieniami dotyczącymi problematyki mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń a także kierunków dalszego rozwoju gminy.

Prace nad Strategią przeprowadzono w oparciu o wytyczne zawarte w dokumencie *Strategia Rozwoju Lokalnego na lata 2007-2012 – Vademecum dla samorządu terytorialnego województwa lubelskiego* (lipiec 2007, Urząd Marszałkowski w Lublinie).

Koordynatorem prac nad przygotowaniem i opracowaniem dokumentu był Marcin Sulej – Zastępca Wójta Gminy Żyrzyn.

Strategia Rozwoju Gminy Żyrzyn na lata 2009-2015 opracowana została przy uwzględnieniu zapisów i przy zachowaniu spójności ze *Strategią Powiatu Puławskiego*, *Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego* oraz Narodową Strategią Rozwoju Regionalnego.

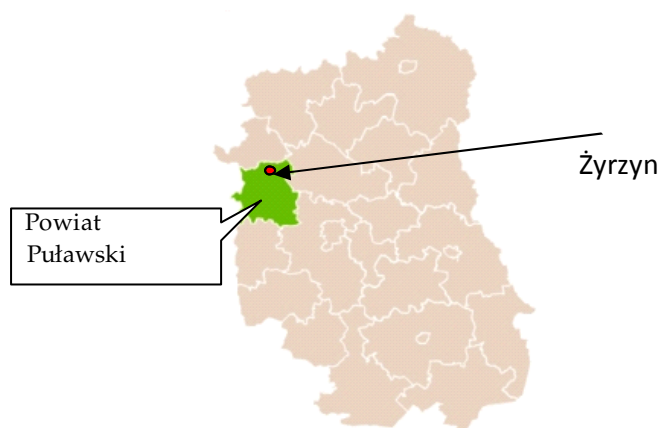
III. Społeczno-gospodarcze uwarunkowania rozwoju gminy Żyrzyn - diagnoza

1. Ogólna charakterystyka

1.1. Położenie, powierzchnia

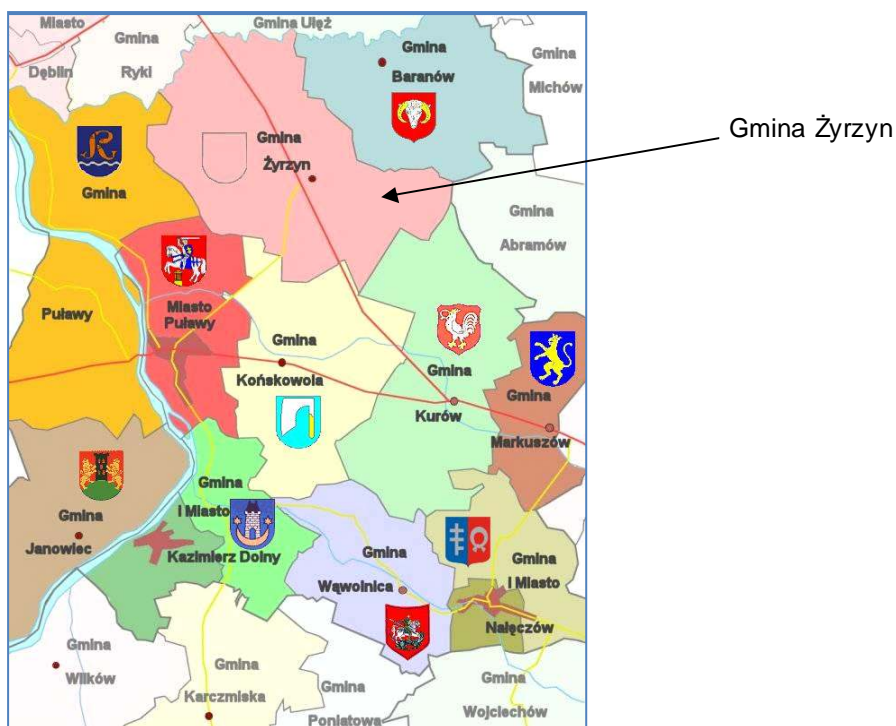
Gmina Żyrzyn leży w północno - zachodniej części województwa lubelskiego i obejmuje północne obrzeże powiatu puławskiego. Ponadto jej terytorium graniczy z gminami: Puławy, Ryki, Ułęż, Baranów, Abramów, Kurów, Końskowola.

Gmina Żyrzyn zajmuje obszar około 128,7 km², natomiast liczba jej mieszkańców wynosi 6655 osób¹. Jest to gmina wiejska w skład której wchodzi 15 sołectw: Bałtów, Borysów, Cezaryn, Jaworów, Kotliny, Kośmin, Osiny, Parafianka, Strzyżowice, Skrudki, Wilczanka, Wola Osińska, Zagrody, Żerdź, Żyrzyn. Osadnictwo na terenie gminy jest nierównomierne. Jego przestrzenny rozkład wynika z przebiegu głównych tras komunikacyjnych, zwłaszcza drogi Lublin – Warszawa. Wśród zabudowy gminy dominuje zabudowa jednorodzinna lub zagrodowa z głównymi skupiskami zabudowy przy ciągach komunikacyjnych. Wsie usytuowane są prostopadle do głównego traktu komunikacyjnego gminy, co wynika głównie z fizjografii terenu (są one położone wzdłuż dolinek – Wola Osińska, Żyrzyn, Zagrody czy Osiny). Drugim co do znaczenia ciągiem osadniczym gminy jest strefa wzdłuż doliny Wieprza, z punktu widzenia osadnictwa najatrakcyjniejsza dla tej formy zagospodarowania terenu (łatwy dostęp do wody, urodzajne ziemie).

Rysunek 1. Położenie Gminy Żyrzyn na mapie województwa lubelskiego

¹ Stan na koniec 2007 roku wg danych USC.

Rysunek 2. Położenie Gminy Żyrzyn na mapie Powiatu Puławskiego

1.2. Środowisko przyrodnicze i zasoby naturalne

Zdecydowana większość powierzchni gminy znajduje się na Wysoczyźnie Lubartowskiej. Pozostała część obszaru tzn. północna i północno wschodnia część gminy znajduje się w mezoregionie Pradolina Wieprza – dolina Wieprza.

Wysoczyzna Lubartowska występuje w środkowej i południowej części gminy. Większa część falistej równiny osiąga wysokości nie przekraczające 155,0 m n.p.m.

Maksymalne wysokości bezwzględne osiągnęte są na południe od miejscowości Kotliny, gdzie wynoszą 192 m n.p.m. Na południowy zachód od Kotlin i w lesie na południowy zachód od Żerdzi występują wydmy śródełne. W strukturze użytkowania ziemi największy udział mają użytki rolne, zajmujące 56,3 % powierzchni Gminy, lasy i zadrzewienia stanowią 37,6%. Pozostałe tereny tj. 6,1% stanowią tereny osiedleńcze z infrastrukturą i nieużytki. Warunki fizjograficzne na większości terenu gminy są korzystne dla rozwoju osadnictwa. Istniejąca struktura funkcjonalno- przestrzenna zapewnia sprawność powiązań funkcjonalnych pomiędzy ośrodkiem gminnym miejscowości Żyrzyn ze wszystkimi wsiami.

Gmina posiada własną bazę surowcową w postaci piasków, surowców ilastych i torfów. Na terenie gminy są dwa udokumentowane złoża piasków o znaczeniu lokalnym, nie są jednak eksploatowane.

Sieć rzeczna Gminy jest dobrze rozwinięta. Największą rzeką w gminie Żyrzyn jest Wieprz, stanowiący naturalną północną i północno-zachodnią granicę gminy – na długości 17,5 km. Drugim co do wielkości ciekim w gminie Żyrzyn jest Duży Pioter wypływający w okolicy Kotlin a kończący swój bieg około 0,9 km na północny- wschód od jeziora Piskory. Pozostałe cieki stanowią główne rowy melioracyjne w dolinie Wieprza i na różnych kompleksach łąk.

1.3. Zasoby kulturowe

Na terenie Gminy Żyrzyn zachowało się wiele zabytków wpisanych do rejestru. Do najcenniejszych należy zaliczyć:

- **Zespół kościelny** w Żyrzynie obejmujący: kościół parafialny pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła, zbudowany w 1804 r. wg arch. Piotra Aignera, dzwonnice z 1869 r., ogrodzenie murowane z czterema kapliczkami z ok. 1850 r., drzewostan, cmentarz przykościelny.
- **Zespół dworsko – pałacowy w Żyrzynie**, w skład którego wchodzi: park założony w XVIII w. wraz z systemem wodnym i alejami dojazdowymi, oranżeria zbudowana w XVII w., dwór wzniesiony w XIX wieku.
- **Dwór w Kośminie** z II poł. XIX w. (miejsce urodzenia Zofii Kossak) w zespole dworsko-parkowym.

Poza obiektami wpisanymi do rejestru zabytków na terenie Gminy Żyrzyn znajdują również cenne dla gminy dobra kultury stanowiące ważne elementy środowiska:

1) w Bałtowie:

- szkoła z I poł. XX w. wraz z tablicą pamiątkową Jana Pasiaka,
- kapliczka murowana z ok. 1900 r.,
- krzyż z XIX w. obok szkoły,
- teren wraz z pomnikiem upamiętniającym miejsce martyrologii II wojny światowej;

2) w Borysowie:

- kapliczka murowana z ok. 1900 r.;

3) w Kośminie:

- zespół dworsko – parkowy z II poł. XIX w. w skład którego wchodzi pozostałości parku;
- 4) w Osinach:
  - kapliczka słupowa z XIX/XX w., na wprost wjazdu do d. zespołu dworskiego,
  - kapliczka obok remizy,
  - zespół dworsko – parkowy z II poł. XVIII w., pozostałości drzewostanu,
  - dawny spichlerz z II poł XVIII w.,
  - dawna stodoła z II poł XVIII w.,
  - dawna waga w zespole folwarcznym z I poł XX w.,
  - zespół stawów jako charakterystyczny element w krajobrazie;
- 5) w Parafiance:
  - cmentarz parafialny z I poł. XX w.;
- 6) w Żerdzi:
  - dawny dwór z 1920 r., drewniano – murowany (obecnie szkoła),
  - kapliczka z 1800 r.;
- 7) w Żyrzynie:
  - budynki dawnej zabudowy folwarcznej:
    - czworak z 1906 r.,
    - stajnia z II poł. XIX w.
    - stodoła z II poł. XIX w.,
    - spichlerz z I poł. XIX w.,
    - piwnica z II poł. XVIII w.
    - gorzelnia z 1908 r.,
    - magazyn spirytusu z 1908 r.,
    - warsztaty dworskie z I poł. XX w.,
  - plebania w zespole kościelnym, z ok. 1908 r.,
  - kaplica grobowa z I poł. XIX w. rodziny Wessel, na cmentarzu grzebalnym,
  - krzyż na kolumnie, z II poł. XIX w.,
  - kapliczka słupowa z figurą NMP z XIX/XX w. przy ul. Tysiąclecia,
  - kapliczka słupowa przy ul. Powstania Styczniowego,
  - cmentarz parafialny z I poł. XIX w.,
  - pomnik upamiętniający miejsce bitwy pod Żyrzynie w 1863 r., w lesie przy szosie Warszawa – Lublin

2. Sfera społeczna

2.1. Demografia

Według danych z Urzędu Gminy Żyrzyn, na dzień 31.12.2007 roku, w Gminie Żyrzyn mieszkało 6.655 osoby (zameldowane). Tabela nr 1 prezentuje liczbę mieszkańców Gminy Żyrzyn w poszczególnych grupach wiekowych w porównaniu do liczby mieszkańców powiatu puławskiego oraz liczby mieszkańców województwa lubelskiego.

Tabela nr 1. Struktura wiekowa mieszkańców Gminy na tle Powiatu i Województwa.

Wyszczególnienie	Ogółem (osoby faktycznie zamieszkałe)	Ludność w wieku		
		Przedprodukcyjnym	Produkcyjnym	Poprodukcyjnym
Woj. Lubelskie	2166213	346532	1453710	365971
Powiat Puławski	116382	18083	76786	21513
Gm. Żyrzyn	6604	1124	4289	1191
Woj. Lubelskie	100%	16,00%	67,11%	16,89%
Powiat Puławski	100%	15,54%	65,98%	18,48%
Gm. Żyrzyn	100%	17,02%	64,95%	18,03%

BDR GUS dane na koniec 2007 r.

Dane zawarte w powyższej tabeli pokazują znaczne zróżnicowanie w strukturze wiekowej mieszkańców Gminy i województwa, o czym świadczą wskaźniki udziału poszczególnych grup wiekowych w ogóle mieszkańców. Odsetek osób w wieku produkcyjnym, w porównaniu ze średnią wojewódzką jest mniejszy o 2,16 punktu procentowego i 1,03 punktu procentowego w porównaniu do średniej powiatu puławskiego. Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym jest większy niż średnio w województwie o odpowiednio 1,02 i 1,14 punktu procentowego.

Na podstawie zaprezentowanych danych można sformułować kilka zasadniczych dla Gminy wniosków:

Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym w Gminie Żyrzyn jest większy niż średnio w województwie.

Grupa poprodukcyjna stanowi, co prawda większe obciążenie finansowe dla budżetu państwa, jednak w skali lokalnej stanowi dodatkowe źródło dochodu.

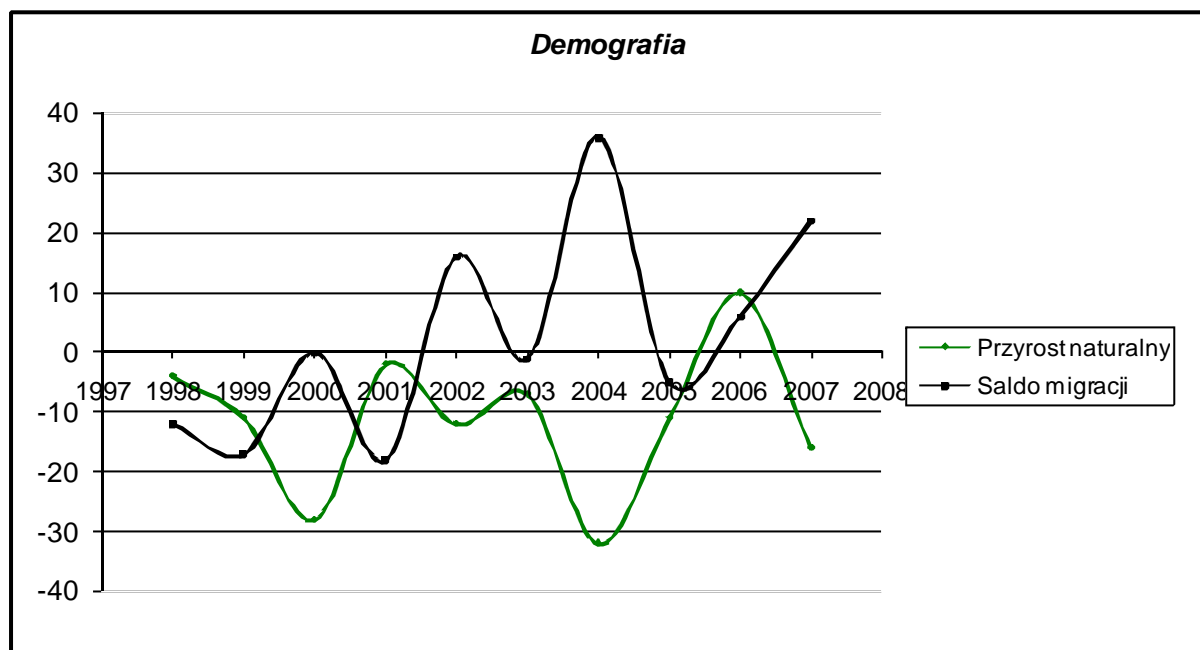
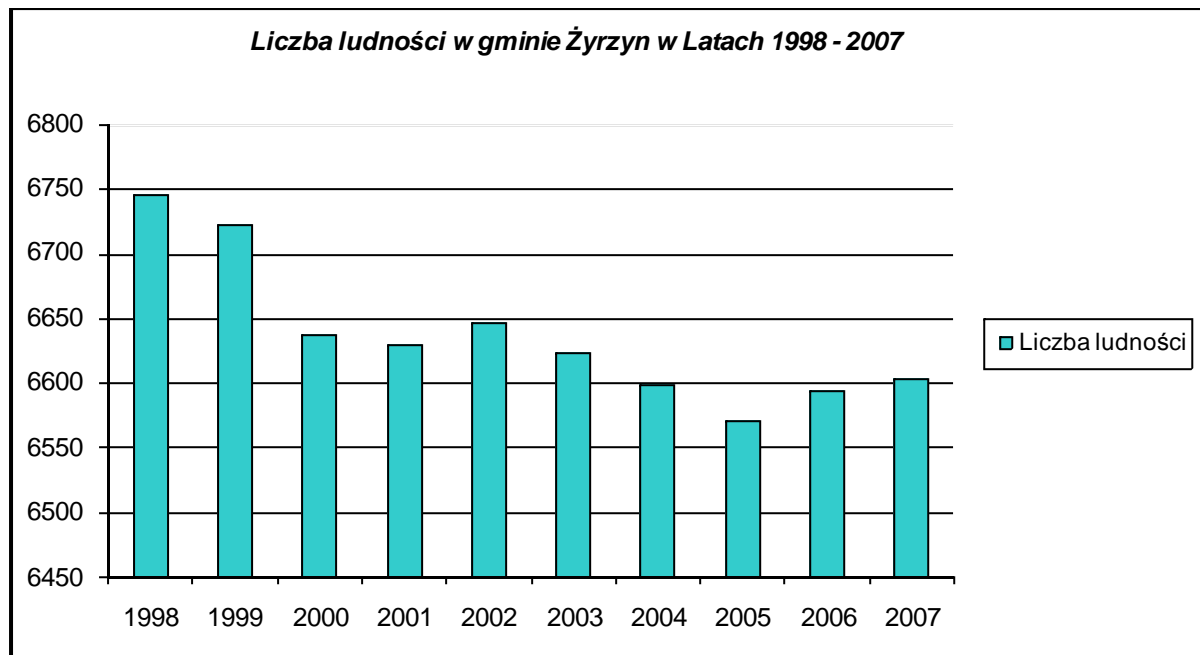
Odsetek mieszkańców gminy w wieku przedprodukcyjnym jest nieco wyższy niż w powiecie i województwie. Oznacza to w przyszłości większą potencjalną podaż na lokalnym rynku

pracy, co w warunkach obecnego wysokiego bezrobocia może spowodować (przy braku wzrostu liczby miejsc pracy) pogłębianie się bezrobocia.

Głównymi czynnikami kształtującymi liczbę ludności na danym terenie są: przyrost naturalny i migracja.

Tabela 2. Ludność gminy Żyrzyn i ruch naturalny

	Jedn. m.	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
STAN LUDNOŚCI I RUCH NATURALNY											
Ludność wg miejsca zameldowania/zamieszkania i płci											
stałe miejsce zameldowania											
stan na 31 XII											
ogółem	osoba	6788	6760	6676	6656	6660	6653	6657	6 641	6 653	6 655
mężczyźni	osoba	3347	3332	3333	3326	3321	3313	3308	3 287	3 284	3 276
kobiety	osoba	3441	3428	3343	3330	3339	3340	3349	3 354	3 369	3 379
faktycznie zamieszkałych											
stan na 31 XII											
ogółem	osoba	6746	6723	6637	6629	6647	6624	6599	6 571	6 594	6 604
mężczyźni	osoba	3318	3299	3297	3305	3299	3298	3281	3 243	3 254	3 258
kobiety	osoba	3428	3424	3340	3324	3348	3326	3318	3 328	3 340	3 346
Przyrost naturalny											
ogółem	osoba	-4	-11	-28	-2	-12	-7	-32	-11	10	-16
mężczyźni	osoba	-11	-7	-11	-2	-12	0	-25	-24	3	-15
kobiety	osoba	-15	-4	-17	0	0	-7	-7	13	7	-1
Ludność wg wieku produkcyjnego i płci											
ogółem											
ogółem	osoba	6746	6723	6637	6629	6647	6624	6599	6 571	6 594	6 604
mężczyźni	osoba	3318	3299	3247	3305	3299	3298	3281	3 243	3 254	3 258
kobiety	osoba	3428	3424	3340	3324	3348	3326	3318	3 328	3 340	3 346
w wieku przedprodukcyjnym											
ogółem	osoba	1812	1774	1753	1722	1664	1652	1603	1 540	1 533	1 490
mężczyźni	osoba	925	919	918	919	876	879	852	801	793	779
kobiety	osoba	887	855	835	803	788	773	751	739	740	711
w wieku produkcyjnym											
ogółem	osoba	3692	3699	3645	3675	3759	3758	3797	3 829	3 870	3 923
mężczyźni	osoba	1981	1969	1965	1976	2018	2019	2035	2 047	2 074	2 091
kobiety	osoba	1711	1730	1680	1699	1741	1739	1762	1 782	1 796	1 832
w wieku poprodukcyjnym											
ogółem	osoba	1242	1250	1239	1232	1224	1214	1199	1 202	1 191	1 191
mężczyźni	osoba	412	411	414	410	405	400	394	395	387	388
kobiety	osoba	830	839	925	822	819	814	805	807	804	803
MIGRACJE											
Migracje na pobyt stały gminne wg typu, kierunku i płci migrantów											
saldo migracji											
w ruchu wewnętrznym											
ogółem	osoba	-12	-17	0	-18	16	-1	36	-5	6	22
mężczyźni	osoba	0	-8	-1	-5	7	-9	20	3	-3	10
kobiety	osoba	-12	-9	1	13	9	8	16	-8	9	12

Powyższe wykresy obrazują sytuację demograficzną Gminy Żyrzyn. Wyraźnie widoczny jest trend zmniejszania się liczby mieszkańców Gminy, za co, jak widać na drugim wykresie, w głównej mierze odpowiedzialny jest niemal cały czas, ujemny przyrost naturalny za wyjątkiem roku 2006.

Jeżeli chodzi o saldo migracji to w badanym okresie ulegało znaczącym wahaniom, wartość najniższą osiągnęło w roku 2001, natomiast wartość najwyższą w 2004 roku. W opisywanym okresie saldo migracji miało korzystny wpływ na liczbę ludności gminy.

Należy bardzo uważnie śledzić te trendy w następnych latach. Analiza trendów demograficznych ludności gminy ma olbrzymie znaczenie dla kierunków planowania rozwoju gminy oraz kształtowania poszczególnych polityk, np. oświatowej czy osiedleńczej.

Gęstość zaludnienia w Gminie Żyrzyn wynosi 51,0 osób na 1 km² i jest zdecydowanie niższa od średniej powiatu (125 osób na 1 km²) i od średniej w województwie (86 osób).

2.2. Poziom wykształcenia

Jednym z czynników decydujących o konkurencyjności lokalnych zasobów ludzkich na współczesnym rynku pracy jest poziom wykształcenia. Decyduje on o szansach uzyskania i utrzymania zatrudnienia, wpływa również na atrakcyjność inwestycyjną gminy oraz rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

Według wyników ostatniego Narodowego Spisu Ludności (2002 rok), w analizowanej grupie ludności gminy (ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia), stanowiącej 6935 osoby, 241 osób posiadało wykształcenie wyższe, 107 policealne, 1219 średnie, 1494 zasadnicze zawodowe i 1934 mieszkańców miało wykształcenie podstawowe.

Porównanie poziomu wykształcenia mieszkańców Gminy Żyrzyn z poziomem wykształcenia mieszkańców powiatu puławskiego oraz województwa lubelskiego przedstawia poniższa Tabela.

Tabela nr 4. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia.

Poziom wykształcenia	Województwo lubelskie (%)	Powiat Puławski (%)	Gmina Żyrzyn (%)
Wyższe	9,4	10,5	4,4
Policealne	3,5	3,8	2
Srednie	27,6	28,8	22,3
Zasadnicze zawodowe	20,2	22,7	27,3
Podstawowe ukończone	33,4	29,1	35,4
Podstawowe nieukończone i nieustalone	5,9	5,1	8,6

Gmina Żyrzyn w tym zestawieniu prezentuje się gorzej od powiatu puławskiego i od województwa lubelskiego. Świadczy to o niskim poziomie wykształcenia mieszkańców Gminy Żyrzyn na tle powiatu i województwa oraz o odpływie osób wykształconych, znajdujących pracę w miastach.

2.3. Rynek pracy, bezrobocie

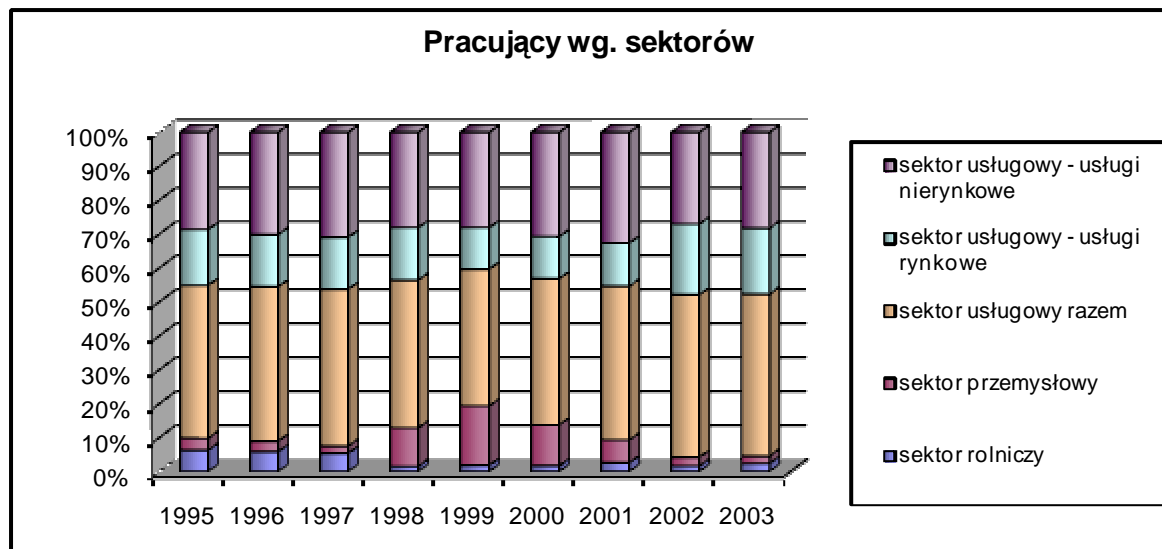
Na ogólną liczbę 4493 osób w wieku powyżej 15 lat zamieszkałych w Gminie Żyrzyn, aktywnych zawodowo jest 3133 osób, w tym 2707 pracujących i 426 osoby bezrobotne. Wśród osób aktywnych zawodowo, kobiety stanowią 45,64 %, a wśród wszystkich bezrobotnych 46,48 %. Wskazuje to na istnienie nieco mniejszych problemów z pozyskaniem pracy przez kobiety niż przez mężczyzn.

Niepokojący jest fakt pozostawania bez pracy na terenie Gminy 24 osób (5,6%) z wyższym wykształceniem oraz to, że wśród bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy 39,7% pozostaje bez pracy powyżej 13 miesięcy. Poniższa tabela prezentuje główne źródła utrzymania gospodarstw domowych z terenu Gminy Żyrzyn.

Tabela 5. Główne źródła utrzymania gospodarstw domowych gminy Żyrzyn w 2002 roku

Główne źródła utrzymania	Ogółem
Ogółem	1974
Praca	1042
Najemna	786
Na własny rachunek	256
W tym w rolnictwie	200
Poza rolnictwem	56
Pozostałe źródła	932
W tym emerytury i renty	870

Źródło: Dane ze Spisu Powszechnego 2002.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny (sektor rolniczy oznacza pracowników najemnych w rolnictwie)

Podstawowe źródło utrzymania mieszkańców dla przeważającej liczby ludności Gminy stanowi jednak rolnictwo. Na obszarze Gminy znajduje się 1294 gospodarstw rolnych, o średniej powierzchni około 5 ha. Struktura agrarna Gminy jest typowa dla tego regionu.

Stopa bezrobocia (iloraz bezrobotnych do aktywnych zawodowo na koniec 2007 roku) wyniosła w Gminie Żyrzyn 12 %, w powiecie puławskim 9,9 %, a w województwie lubelskim 13,0%.

Dla porównania zjawiska bezrobocia w skali powiatu puławskiego, przedstawiamy tabelaryczne zestawienie bezrobotnych we wszystkich gminach powiatu (Tabela nr 6)

Tabela nr 6. Zestawienie bezrobotnych w gminach powiatu Puławskiego.

Jednostka	Bezrobotni ogółem
Gmina wiejska Baranów	175
Gmina wiejska Janowiec	152
Gmina miejsko - wiejska Kazimierz Dolny	263
Gmina wiejska Końskowola	341
Gmina miejska Kurów	418
Gmina wiejska Markuszów	127
Gmina miejsko - wiejska Nałęczów	427
Gmina wiejska Puławy	448
Gmina miejska Puławy	1861
Gmina wiejska Wąwolnica	232
Gmina wiejska Żyrzyn	237

Tabela nr 7. Zestawienie bezrobotnych w Gminie Żyrzyn z uwzględnieniem stażu bezrobocia

Bezrobotni ogółem	Pozostający bez pracy		
	Do 3 mies.	4 – 12mies.	13 i więcej
237	55	112	70

Przedstawione powyżej dane pokazują skalę problemu jakim jest bezrobocie i co najistotniejsze, wskazują na długoterminowy charakter tego zjawiska. Najbardziej liczna grupa bezrobotnych, to osoby pozostające bez pracy od 4 do 12 miesięcy, równie liczną grupą osób są osoby pozostające bez pracy co najmniej 1 rok. Są to osoby zagrożone wykluczeniem zawodowym, ponieważ im dłuższa jest przerwa w pracy, tym mniejsze szanse na ponowne zatrudnienie. Powyższe dane nie uwzględniają osób pracujących w szarej strefie w kraju i za granicą. Osoby te nie znajdują atrakcyjnej oferty legalnej pracy, a zależy im na uzyskaniu świadczeń zdrowotnych. Rosnące wymagania pracodawców, zmiany techniki i organizacji pracy są czynnikami wskazującymi, że okres pozostawania bez pracy powinien być jak najkrótszy. Nie mniej istotne znaczenie mają zmiany w psychice osoby nie mogącej znaleźć pracy przez tak długi okres. Gmina powinna aktywnie uczestniczyć w projektach finansowanych ze środków Unii Europejskiej oraz budżetu państwa, których celem jest wypracowywanie nowych form aktywnej walki z bezrobociem.

2.4. Uczestnictwo w kulturze

Gmina Żyrzyn w powiecie puławskim znana jest z aktywności mieszkańców w sferze kulturalnej. Organizowanych jest wiele imprez cyklicznych, oraz okolicznościowych. Działa tu wiele organizacji pozarządowych tj. Społeczne Towarzystwo Oświatowo-Kulturalne Gminy Żyrzyn, Stowarzyszenie Ekologiczne Stawy Neptuna z Kośmina, Stowarzyszenie Wspólne Dobro Wsi Osiny, Stowarzyszenie Mieszkańców Pradoliny Wieprza „Kossakówka”, Stowarzyszenie Kultury i Sztuki Ludowej w Osinach, Stowarzyszenie „Nasza Wieś” w Żerdzi, Grupa Rekonstrukcji Historycznych „Wilki” oraz ochotnicze straże pożarne.

Aktywnie działają koła gospodyń wiejskich w miejscowościach: Bałtów, Borysów, Kośmin, Kotliny, Osiny, Zagrody, Żerdź, Żyrzyn.

Na terenie Gminy działa pięć klubów sportowych tj.: Gminny Ludowy Klub Sportowy Żyrzyniak, Uczniowski Klub Sportowy Tempo w Osinach, Uczniowski Klub Sportowy Awans, Uczniowski Klub Sportowy Bumerang, Uczniowski Klub Sportowy Start w Żerdzi.

Pomimo braku Gminnego Domu Kultury, pełnowymiarowego boiska i sali widowiskowo-sportowej mieszkańcy chętnie biorą udział w organizowanych wydarzeniach kulturalnych i sportowych.

3. Sfera gospodarcza

Gminę Żyrzyn przecina droga krajowa nr 17, stanowiąca jedno z głównych powiązań komunikacyjnych i transportowych wschodniej Polski, o znaczeniu krajowym: droga relacji Warszawa – Zakręt – Garwolin – Ryki – Kurów – Lublin – Piaski – Krasnystaw – Zamość – Tomaszów Lubelski – Hrebenne – Granica Państwa, co stwarza duże szanse rozwoju gospodarczego tej Gminy.

Poniższe dwie tabele, tj. Tabela Nr 8 i Tabela Nr 9 reprezentują trendy aktywności gospodarczej na terenie gminy. Jak widać liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie gminy w systemie REGON, cechowała się ogromną dynamiką w latach 1998 – 2004, w tym okresie liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych potroiła się. Jednak w roku 2005 nastąpiło zahamowanie dynamiki powstawania zarejestrowanych jednostek, z czego większość wyrejestrowanych podmiotów to osoby fizyczne.

Najwięcej zarejestrowano podmiotów sekcji G – to jest – handel hurtowy i detaliczny.

Tabela nr 8 Jednostki gospodarcze zarejestrowane wg sektorów w latach 1998 – 2007

Jednostka terytorialna:	Żyrzyn										
Zakres danych:	OGÓŁEM										
Lata:	1998-2007										
Kategoria:	REGON										
	Jedn. m.	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ogółem	jed.gosp.	186	203	217	245	267	293	273	280	287	283
jednostki ogółem	jed.gosp.	11	12	17	17	18	19	19	19	20	19
jednostki prawa budżetowego państwowe i komunalne ogółem	jed.gosp.	5	6	10	14	15	16	16	16	17	16
jednostki ogółem	jed.gosp.	175	191	200	228	249	274	254	261	267	264
osoby fizyczne	jed.gosp.	156	173	177	196	215	236	215	220	226	222
spółki prawa handlowego	jed.gosp.	1	1	1	2	4	6	6	6	5	5
spółki z udziałem kapitału zagranicznego	jed.gosp.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
spółdzielnie	jed.gosp.	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2
fundacje	jed.gosp.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
stowarzyszenia i organizacje społeczne	jed.gosp.	1	1	4	13	14	17	17	17	18	20

Źródło: GUS, lipiec 2008

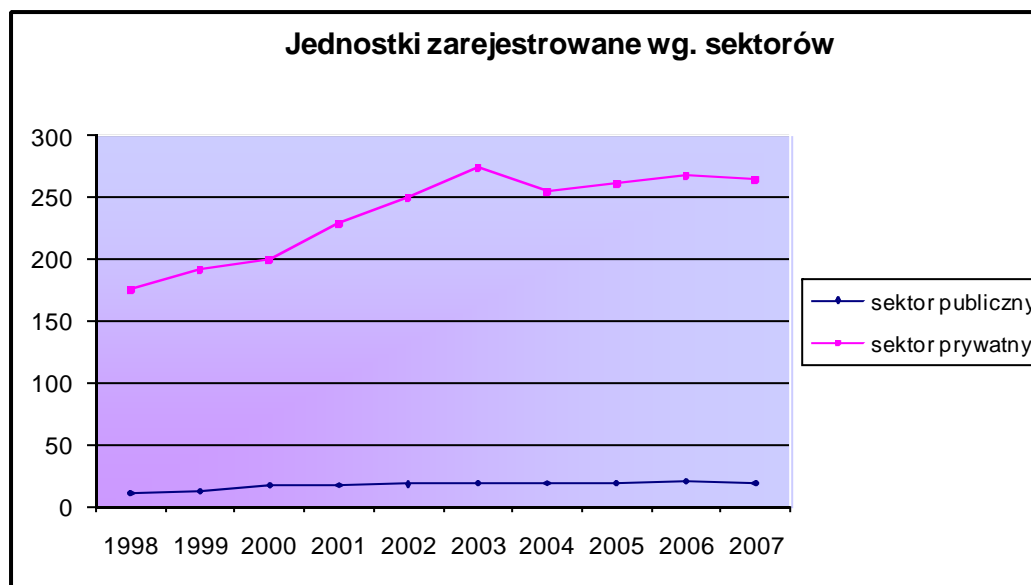
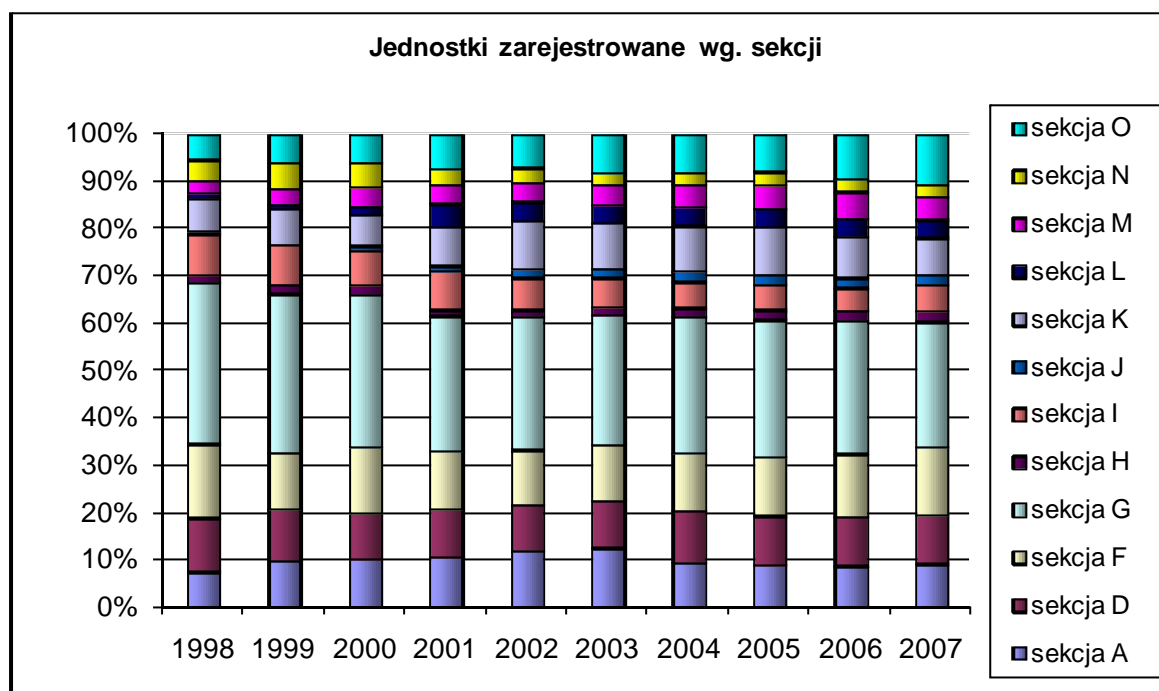

Tabela nr 9. Jednostki gospodarcze wg Sekcji w latach 1998 – 2007

JEDNOSTKI ZAREJESTROWANE WG SEKCJI											
Jednostki zarejestrowane/lata		1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ogółem											
ogółem	jed.gosp.	186	203	217	245	267	293	273	280	287	283
sektor publiczny	jed.gosp.	11	12	17	17	18	19	19	19	20	19
sektor prywatny	jed.gosp.	175	191	200	228	249	274	254	261	267	264
w sekcji A (rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo)											
ogółem	jed.gosp.	14	20	22	26	32	37	26	25	25	26
sektor publiczny	jed.gosp.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
sektor prywatny	jed.gosp.	14	20	22	26	32	37	26	25	25	26
w sekcji D (przetwórstwo przemysłowe)											
ogółem	jed.gosp.	21	22	21	25	26	29	30	29	30	29
sektor prywatny	jed.gosp.	21	22	21	25	26	29	30	29	30	29
w sekcji F (budownictwo)											
ogółem	jed.gosp.	29	24	30	30	31	35	33	35	38	41
sektor prywatny	jed.gosp.	29	24	30	30	31	35	33	35	38	41
w sekcji G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego)											
ogółem	jed.gosp.	63	68	70	70	75	80	79	81	81	75
sektor prywatny	jed.gosp.	63	68	70	70	75	80	79	81	81	75
w sekcji H (hotele i restauracje)											
ogółem	jed.gosp.	3	4	4	3	4	5	5	6	6	6
sektor prywatny	jed.gosp.	3	4	4	3	4	5	5	6	6	6
w sekcji I (transport, gospodarka magazynowa i łączność)											
ogółem	jed.gosp.	16	17	16	20	18	18	15	15	14	16
sektor prywatny	jed.gosp.	16	17	16	20	18	18	15	15	14	16
w sekcji J (pośrednictwo finansowe)											
ogółem	jed.gosp.	16	17	16	20	18	18	15	15	14	6
sektor prywatny	jed.gosp.	16	17	16	20	18	18	15	15	14	6
w sekcji K (obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej)											
ogółem	jed.gosp.	13	15	14	20	27	28	26	28	25	22

sektor publiczny	jed.gosp.	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1
sektor prywatny	jed.gosp.	12	14	13	19	25	26	24	27	24	21
w sekcji L (administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenie zdrowotne)											
ogółem	jed.gosp.	2	2	4	12	11	11	11	11	11	11
sektor publiczny	jed.gosp.	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2
sektor prywatny	jed.gosp.	0	0	1	9	9	9	9	9	9	9
w sekcji M (edukacja)											
ogółem	jed.gosp.	5	7	9	10	11	13	13	14	16	14
sektor publiczny	jed.gosp.	5	6	9	9	10	12	12	13	14	13
sektor prywatny	jed.gosp.	0	1	0	1	1	1	1	1	2	1
w sekcji N (ochrona zdrowia i pomoc społeczna)											
ogółem	jed.gosp.	8	11	11	8	8	7	7	8	8	7
sektor publiczny	jed.gosp.	2	2	3	3	3	2	2	2	2	2
sektor prywatny	jed.gosp.	6	9	8	5	5	5	5	6	6	5
w sekcji O (działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała)											
ogółem	jed.gosp.	10	12	13	18	19	24	22	22	27	30
sektor publiczny	jed.gosp.	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1
sektor prywatny	jed.gosp.	10	12	13	17	18	23	21	21	26	29

4. Infrastruktura techniczna

4.1. Infrastruktura komunikacyjna

Sieć dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych na obszarze Gminy Żyrzyn ma łączną długość 129,1 km i w ok. 49 % są to drogi posiadające twardą nawierzchnię. Drogi: krajowa

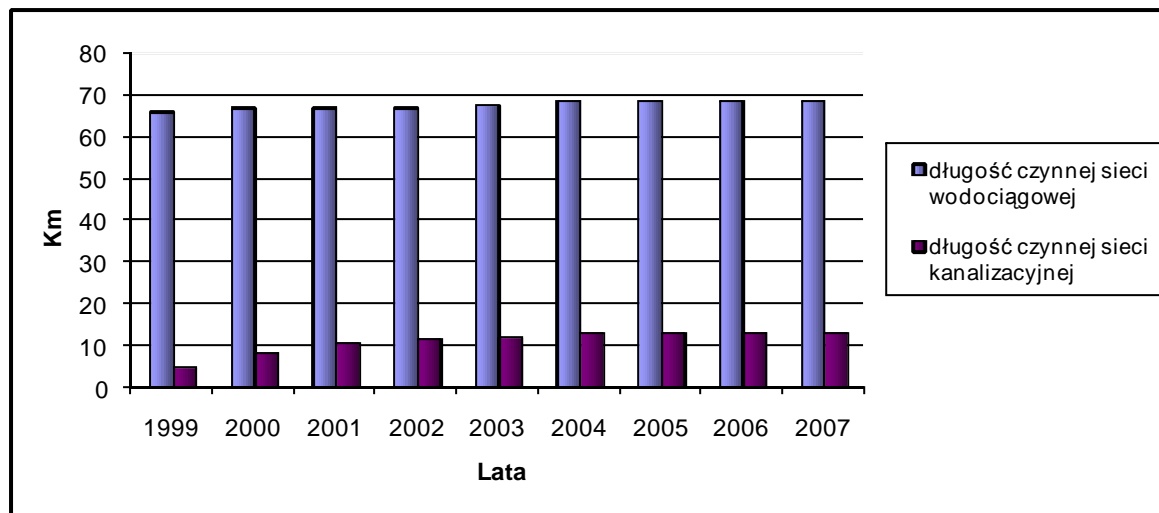
nr 17 i wojewódzka nr 823 mają na całej długości 18,90 km nawierzchnię asfaltową w dobrym stanie. W kategorii dróg powiatowych ok. 20 km nie posiada utwardzenia, a stan techniczny nawierzchni dróg jest średni a w niektórych przypadkach zły. Sieć dróg gminnych ma długość łączną 44,3 km, w tym nawierzchnię twardą ulepszoną posiada 11 km dróg gminnych, co stanowi 24,8 % wszystkich dróg tej kategorii.

4.2. Infrastruktura ochrony środowiska

Na terenie Gminy dobrze rozwinięty jest system wodociągów zbiorowych, obejmuje on wszystkie wsie. Łączne zużycie roczne wody wynosi około 88100 m³, tj. 13,1 m³/rok na 1 mieszkańca. Woda dostarczana jest z siedmiu własnych ujęć: w Żyrzynie, Kotlinach, Woli Osińskiej, Osinach, Parafiance, Borysowie i Żerdzi. Wszystkie ujęcia za wyjątkiem Parafianki i Osin wyposażone są w studnie awaryjne. Studnie zaopatrujące w wodę mieszkańców gminy Żyrzyn ujmują główny użytkowy poziom wodonośny na terenie gmin tj. poziom górno kredowy. Łączna długość sieci głównej wynosi 70,02 km, natomiast przyłączy 51,37 km których jest 1562 szt. Ponad 95% odbiorców to indywidualne gospodarstwa domowe, a pozostali to jednostki użyteczności publicznej, szkoły, przedszkola, Gminna Biblioteka, Ośrodek Zdrowia, Gminna Spółdzielnia SCh. Poniżej przedstawiona została charakterystyka wodociągów.

System zbiorczej kanalizacji w gminie jest słabo rozbudowany, korzysta z niego niecałe 15% mieszkańców gminy. Wg stanu na koniec 2008r., długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Żyrzyn wyniosła 13,89 km a ilość przyłączy kanalizacyjnych 362 szt. Gospodarka ściekowa prowadzona jest w oparciu o oczyszczalnię ścieków w Żyrzynie o średniej wydajności 300 m³/d, współpracującą z systemem kanalizacyjnym Żyrzyn – Zagrody, odprowadzającą oczyszczone ścieki do ciek Duży Pióter. Rocznie przyjmuje się i oczyszcza w oczyszczalni ok. 52000m³ ścieków. Oczyszczalnia jest typu mechaniczno – biologicznego pracującego na zmodyfikowanej technologii osadu czynnego.

Na poniższym wykresie wyraźnie widać jaka jest różnica w rozwoju sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.

Ok. 72% budynków mieszkalnych w gminie posiada kanalizację sanitarną. Nieczystości gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych i wywożone wozami asenizacyjnymi do gminnej oczyszczalni.

Na terenie gminy Żyrzyn nie ma składowiska odpadów komunalnych. Odpady z terenu Gminy wywożone są do Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Puławach przez Zakład Usług Komunalnych sp. z o.o. w Puławach, na podstawie umów indywidualnych gospodarstw domowych, podmiotów gospodarczych i instytucji. Obecnie dla potrzeb zbiórki odpadów komunalnych rozstawione są pojemniki o pojemności od 120 l do 1100 l.

4.3. Infrastruktura energetyczna

Z sieci gazowej na terenie gminy korzysta ponad 42% gospodarstw domowych. W jedenastu miejscowości wybudowana jest sieć gazu ziemnego średniego ciśnienia, w pozostałych czterech miejscowości mieszkańcy korzystają z butli gazowych.

Gaz ziemny dostarczany jest przez 2 stacje redukcyjno – pomiarowe I stopnia na magistrali DN 500 Wronów – Rembelszczyzna: we Wronowie o wydajności 1600 m³/h, zasilająca system średniego ciśnienia obejmujący południową część gminy Żyrzyn oraz w Kośminie o wydajności 600 m³/h zaopatrująca wsie Komin i Strzyżowice. Oprócz w/w gazociągu przez teren gminy przebiega magistrala DN 700 Podlasie – Wronów.

Podłączonych do sieci elektrycznej jest 100% gospodarstw domowych Gminy Żyrzyn.

5. Infrastruktura społeczna

5.1. Infrastruktura edukacyjna

Na terenie Gminy Żyrzyn funkcjonuje:

- Gminne Przedszkole w Żyrzynie,
- kluby przedszkolaka w Kośminie, Skrudkach, Osinach, Bałowie, Żerdzi i Borysowie,
- trzy szkoły podstawowe: w Żyrzynie, Osinach, Skrudkach oraz 2 filie w: Kośminie i Żerdzi,
- Gimnazjum w Żyrzynie,
- Zespół Szkół w Żyrzynie.

Zespół Szkół w Żyrzynie, w skład którego wchodzi internat i gospodarstwo pomocnicze, kształci w następujących kierunkach:

- III-letnim Liceum Ogólnokształcącym,
- III-letnim Liceum Profilowanym o profilu usługowo-gospodarczym,
- IV-letnim Technikum o specjalizacji technik ogrodnik,
- II-letniej Zasadniczej Szkole Ogrodniczej o specjalizacji ogrodnik,
- III-letnim Technikum Ogrodniczym na podbudowie Zasadniczej Szkoły Ogrodniczej o specjalizacji ogrodnik.

Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez gminę, wynosi w roku szkolnym 2007/2008, odpowiednio: w szkołach podstawowych – 450, w gimnazjum – 259 uczniów.

Poniższa tabela przedstawia zmiany w liczbie uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjum na terenie Gminy Żyrzyn w okresie ostatnich sześciu lat.

Tabela nr 3. Zmiana liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez Gminę.

Rok szkolny	Liczba dzieci	
	Szkoły Podstawowe	Gimnazjum
2002/2003	658	317
2003/2004	611	316
2004/2005	561	329
2005/2006	523	325
2006/2007	489	291
2007/2008	450	259

Źródło: Dane własne (SAPO)

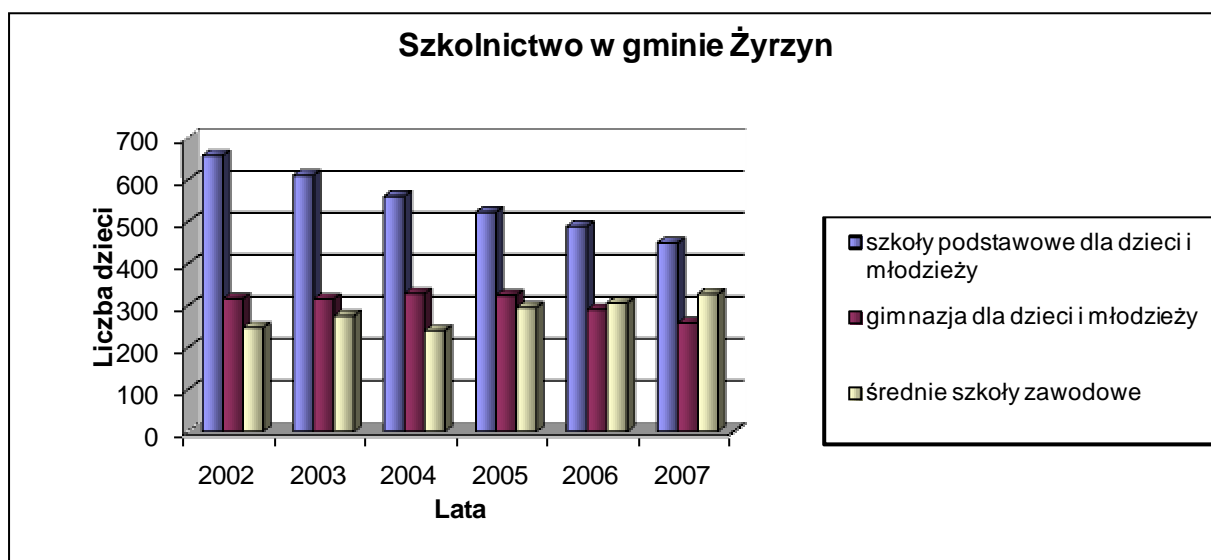
Gminy Żyrzyn nie ominął niż demograficzny, co wpływa na zmiany w istniejącej sieci szkół. Podejmowanie w odpowiednim czasie działań dostosowujących ilość szkół do

zmniejszającej się liczby dzieci, uchroni gminę przed ponoszeniem dodatkowych kosztów ich utrzymania i osłabienia możliwości inwestycyjnych.

Budynki szkół podstawowych spełniają podstawowe standardy. W szkołach podstawowych w Osinach i Skrudkach brak jest sal gimnastycznych i stołówek szkolnych. Gimnazjum mieści się w starym pałacu, który nie spełnia norm i standardów, a modernizacja i rozbudowa budynku jest niemożliwa ze względu na zabytkowy jego charakter. Gimnazjum nie posiada sali gimnastycznej i nie ma możliwości jej budowy na terenie objętym ochroną konserwatora zabytków.

Przedszkole gminne mieści się w drewnianym budynku o złym stanie technicznym, a dostosowanie jego do obowiązujących norm sanitarnych jest niemożliwe.

W najbliższym czasie istnieje konieczność budowy gimnazjum z sala gimnastyczna i przedszkola.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy.

5.2. Turystyka i sport

Gmina Żyrzyn w skali regionu odznacza się ponad przeciętnymi walorami krajobrazowymi. Na terenie gminy dominują 3 typy krajobrazów: rolniczy (ok. 52% pow. gminy), leśny (ok. 35%) i dolinny (ok. 13%). Największe walory przyrodniczo – krajobrazowe w gminie mają: rezerwat Piskory, dolina rzeki Wieprz stanowiąca obszar chroniony – NATURA 2000 oraz dwa Obszary Chronionego Krajobrazu: „Kozi Bór” i „Pradolina Wieprza”. Poznanie najciekawszych terenów gminy umożliwiają piesze szlaki turystyczne prowadzące przez najciekawsze miejscowości i zakątki gminy. Natomiast pokazanie sposobów i efektów

przyrodniczej rekultywacji terenów zdegradowanych, renaturalizacji ekosystemów i restytucji gatunków odbywa się poprzez 4 ścieżki dydaktyczne. Trasy ścieżek dydaktycznych prowadzą przez tereny Nadleśnictwa Puławy wyróżniające się walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi i edukacyjnymi, położone 7-9 km na północ od Puław, w rejonie ujścia Pradoliny Wieprza do Doliny Wisły Środkowej. Jest to jeden z najważniejszych w skali kraju „węzłów ekologicznych”, odgrywających kluczową rolę w funkcjonowaniu przyrody w skali krajobrazu.

Obiekty sportowo – rekreacyjne to tylko boiska sportowe i małe sale gimnastyczne przy szkołach oraz boisko do piłki nożnej w Żyrzynie w przebudowie. Brak pełnowymiarowej sali gimnastycznej w Gminie Żyrzyn hamuje rozwój sportu.

W planach rozwoju Gminy przewiduje się utworzenie bazy noclegowej w zespołach zabudowy pensjonatowej i turystycznej, z wykorzystaniem sezonowej bazy w szkołach na schroniska młodzieżowe. Podniesienie atrakcyjności Gminy dla potrzeb turystyki wiąże się również z rozwojem ogólnodostępnej bazy gastronomicznej we wszystkich ośrodkach o funkcji turystycznej.

5.3. Infrastruktura kultury

W Gminie Żyrzyn brak jest ośrodka kultury, jego rolę pełni Gminna Biblioteka w Żyrzynie z filiami w Woli Osińskiej, Skrudkach i Osinach. Działają również świetlice wiejskie we wsiach Bałtów, Kotliny, Zagrody, Żerdź, Osiny i Strzyżowice. Zachodzi konieczność budowy budynku ośrodka kultury ze względu na dużą aktywność kulturalną i społeczną mieszkańców gminy. Przyczyni się to do aktywizacji mieszkańców gminy.

5.4. Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej

Na terenie Gminy Żyrzyn działa samodzielny publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w którym pacjentów obsługuje dwóch lekarzy rodzinnych, jeden pediatra a raz w tygodniu przyjmuje lekarz ginekolog. Liczba pacjentów obsługiwanych przez SPZOZ w Żyrzynie wynosi 5159 stan na koniec 2007 roku. Ponadto w gminie Żyrzyn znajdują się dwie prywatne apteki i jeden gabinet stomatologiczny.

Poniższa tabela przedstawia zmiany w liczbie pacjentów w SPZOZ w Żyrzynie w okresie ostatnich ośmiu lat.

Rok	Liczba pacjentów wg. deklaracji
2000	6010
2001	5878
2002	5856
2003	5787
2004	5585
2005	5485
2006	5228
2007	5159

Jak przedstawia powyższa tabela liczba pacjentów w SPZOZ w Żyrzynie z roku na rok zmniejsza się. Spowodowane jest to zmniejszającą się liczbą ludności, dużą konkurencją prywatnych przychodni świadczących usługi w ramach NFZ w mieście Puławy i niedostosowaniem budynku SPZOZ w Żyrzynie do rosnących standardów i obowiązujących przepisów.

Mieszkańcy gminy Żyrzyn korzystają z usług Szpitala Powiatowego w Puławach. Teren gminy obsługuje Pogotowie Ratunkowe w Puławach, które posiada punkt wyjazdowy w Żyrzynie.

Istnieje konieczność modernizacji budynku SP ZOZ w Żyrzynie i dostosowania do obowiązujących standardów.

5.5. Kapitał społeczny

Na terenie gminy funkcjonują następujące organizacje pozarządowe: Społeczne Towarzystwo Oświatowo-Kulturalne Gminy Żyrzyn, Stowarzyszenie Ekologiczne Stawy Neptuna w Kośminie, Stowarzyszenie Wspólne Dobro Wsi Osiny, Stowarzyszenie Mieszkańców Pradoliny Wieprza „Kossakówka”, Stowarzyszenie Kultury i Sztuki Ludowej w Osinach, Grupa Rekonstrukcji Historycznych „Wilki”, Stowarzyszenie „Nasza Wieś” w Żerdzi.

Aktywnie działa wiele Kół Gospodyń Wiejskich w miejscowościach: Bałtów, Borysów, Kośmin, Kotliny, Osiny, Zagrody, Żerdź, Żyrzyn.

Na terenie Gminy działa pięć klubów sportowych tj.: Gminny Ludowy Klub Sportowy Żyrzyniak, Uczniowski Klub Sportowy Tempo w Osinach, Uczniowski Klub Sportowy Awans, Uczniowski klub Sportowy Bumerang, Uczniowski Klub Sportowy Start w Żerdzi.

Aktywność wyborczą mieszkańców gminy Żyrzyn wykazuje poniższa tabela na podstawie danych z wyborów samorządowych.

Wybory samorządowe	Liczba osób uprawnionych do głosowania	Liczba osób głosujących	Frekwencja wyborcza
2002	5.107	3.028	59,29 %
2006	5.237	2.874	54,88 %

Powyższe wyniki pokazują spadek frekwencji wyborczej.

6. Budżet gminy

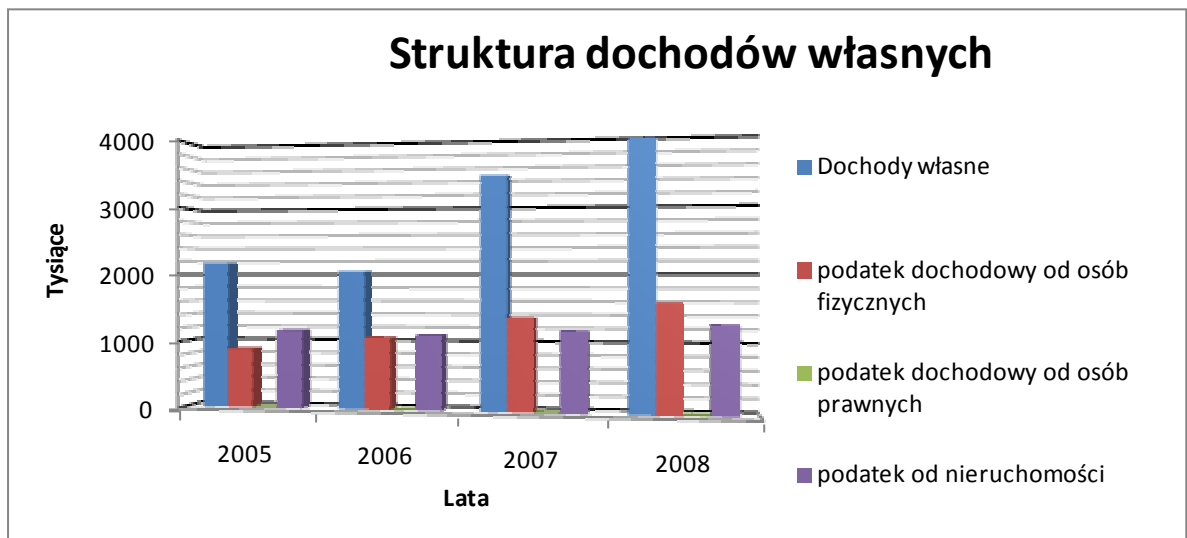
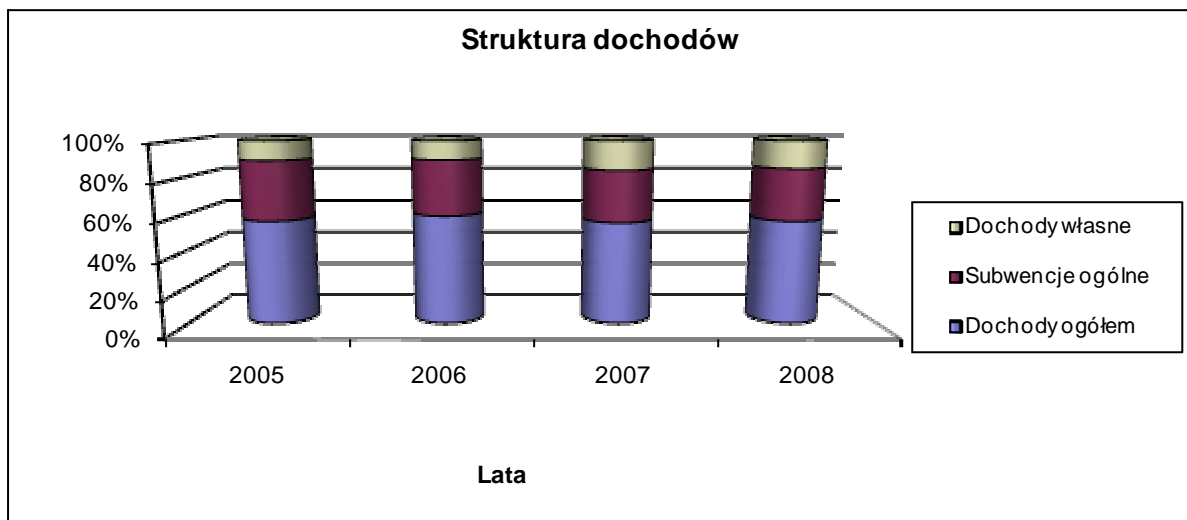
W tabeli zestawiono budżety gminy Żyrzyn za ostatnie cztery lata oraz plan na 2009 rok.

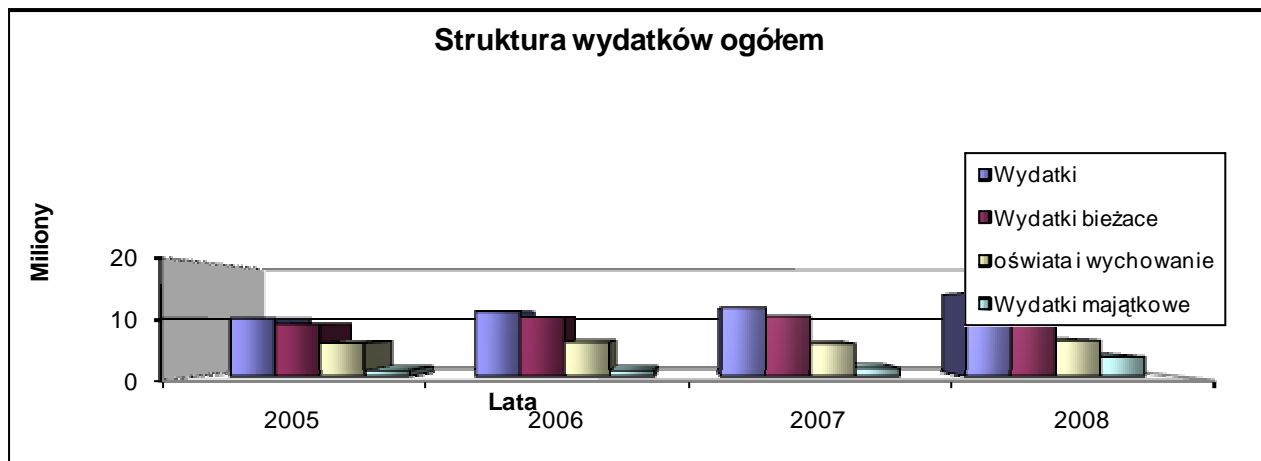
Tabela nr 10. Uproszczone zestawienie budżetów Gminy w latach 2005 - 2009

Lata	2005		2006		2007		2008		2009
	plan	wykonanie	plan	wykonanie	plan	wykonanie	Plan	Wykonanie	plan
Dochody ogółem	10.024.450	10.080.042	12.418.649	11.515.493	12.434.165	12.199.527	14.449.550	14.033.730	18.116.823
Subwencje ogólne	5.799.420	5.799.420	5.826.392	5.826.392	6.156.165	6.156.165	7.016.523	7.016.523	7.813.689
w tym subwencją oświatową	3.807.294	3.807.294	3.867.389	3.867.389	3.826.870	3.826.870	4.101.787	4.101.787	4.319.638
Dochody własne:	3.015.299	2.798.063	3.023.440	3.027.521	3.429.858	3.462.126	3.922.866	3.698.305	4.107.704
- podatek dochodowy od osób fizycznych	877.307	909.727	1.062.871	1.099.946	1.363.822	1.455.665	1.588.937	1.762.325	1.689.984
- podatek dochodowy od osób prawnych	0	1.814	-	4.313	-	3.713	2.000	2.664	2.000
- podatek od nieruchomości	1.159.585	1.006.615	1.104.252	1.071.354	1.177.995	1.106.420	1.281.528	919.163	1.366.382
Wydatki	10.112.292	10.108.141	12.742.708	11.342.849	12.878.809	11.966.130	15.375.147	14.566.069	19.019.363
Wydatki bieżące:	9.126.173	9.057.415	10.670.369	10.357.080	11.088.510	10.529.651	11.769.389	11.182.343	12.419.239
- oświata i wychowanie	5.801.531	5.641.421	6.063.271	5.960.816	5.783.696	5.681.771	6.309.518	6.250.324	7.141.504
Wydatki majątkowe	986.119	1.050.909	2.072.339	985.769	1.790.299	1.436.479	3.605.758	3.383.726	6.600.124

Źródło: Dane uzyskane z Gminy

Wzrost wydatków był związany m. in. ze wzrostem wydatków majątkowych, to jest inwestycji. Po stronie dochodowej można zauważyć wzrost subwencji, środków zewnętrznych, oraz wzrost dochodów własnych. Trendy w dochodach i wydatkach najlepiej prezentują poniższe wykresy

W strukturze wydatków Gminy Żyrzyn w 2008 roku dominowały co prawda wydatki bieżące 76,77 %, jednak wydatki majątkowe miały znaczący bo 23,23 % udział. Na rok 2009 zaplanowano większy udział wydatków majątkowych, wynoszący 34,70 % ogółu wydatków. W roku 2009 ze względu na planowane wyższe wydatki inwestycyjne zaplanowano pozyskanie środków zewnętrznych min ze środków UE.

IV. Analiza SWOT

Analiza SWOT (od pierwszych liter angielskich odpowiedników słów: „silne”, „słabe”, „szanse”, „zagrożenia”) powstała na podstawie wizji lokalnych oraz wniosków płynących z analitycznej części niniejszego dokumentu.

Czynniki wewnętrzne dotyczą silnych bądź słabych stron analizowanej jednostki i wynikają z jej właściwości. To one stanowią o atutach jednostki samorządowej. Diagnoza przeprowadzona na tym poziomie pozwala dostrzec obszary, które należy promować oraz z których można w sposób efektywny korzystać. Jest również okazją do zastanowienia się nad problemami, jakie powinny zostać w krótkim czasie rozstrzygnięte i zmienione.

Do czynników zewnętrznych, które są niezależne od analizowanej jednostki, należą szanse i zagrożenia, a zatem omawiane są szeroko rozumiane możliwości oraz perspektywy realizacyjne, nie zawsze uwzględniające jedynie działanie władz Gminy czy mieszkańców, ale odnoszące się do zjawisk o naturze zewnętrznej, których oddziaływanie może zmienić sytuację Gminy.

CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE
<p style="text-align: center;">Silne strony</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ dobrze rozwinięte i efektywnie funkcjonujące rolnictwo specjalistyczne, ▪ duży potencjał ludzki, ▪ dobra sieć szkół, ▪ wysoki poziom kształcenia w placówkach szkolnych, ▪ gotowość społeczeństwa do współdziałania w zakresie kultury i sportu, ▪ walory turystyczne, atrakcyjne przyrodniczo i kulturowo tereny, ▪ korzystne warunki środowiska naturalnego sprzyjające rozwojowi usług agroturystycznych i produkcji zdrowej żywności, ▪ położenie Gminy na skrzyżowaniu ważnych szlaków drogowych, ▪ walory kulturowe i środowiskowe, ▪ istniejące wolne tereny pod działalność gospodarczą, ▪ duże zasoby konkurencyjnej płacowo grupy aktywnych zawodowo osób, ▪ dobra pozycja finansowa gminy (wysoka zdolność kredytowa) dająca możliwość finansowania niezbędnych inwestycji infrastrukturalnych w gminie, ▪ wychodzenie naprzeciw potrzebnym zmianom, ▪ świadome wyzwania cywilizacyjnych władze Gminy. 	<p style="text-align: center;">szanse</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ położenie gminy na skrzyżowaniu ważnych szlaków drogowych – planowana budowa drogi S-17 z dwoma węzłami drogowymi, ▪ możliwość napływu kapitału w związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej, ▪ możliwość dużego wsparcia środkami pomocowymi przy inwestycjach komunalnych Gminy, ▪ możliwość wykorzystania funduszy pomocowych na upowszechnienie nowoczesnych form wspomagania przedsiębiorczości, ▪ perspektywy szerszej współpracy międzynarodowej na poziomie Gminy, ▪ ożywienie działalności instytucji, organizacji i stowarzyszeń obsługujących przedsiębiorców, ▪ powstawanie coraz większej liczby instytucji finansowych z udziałem funduszy pomocowych, do wspierania rozwoju MSP, ▪ zmiana polityki fiskalnej państwa, obniżenie podatków. ▪ moda na agroturystykę i turystykę wiejską.
CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE
<p style="text-align: center;">Słabe strony</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ odpływ wykształconych i aktywnych mieszkańców Gminy do dużych aglomeracji, ▪ niski poziom rozwoju gospodarczego, ▪ słaba jakość gruntów ornych, ▪ pogarszająca się struktura demograficzna mieszkańców gminy, ▪ brak placówek kulturalnych, ▪ występowanie zjawiska ukrytego bezrobocia, ▪ niski poziom wykształcenia bezrobotnych, ▪ niewystarczająca sieć kanalizacyjna, ▪ brak lokalnych organizacji gospodarczych w zakresie wspierania przedsiębiorczości, ▪ zbyt mało zakładów przetwórczych i przemysłowych, ▪ rozdrobnienie gospodarstw rolnych, ▪ brak stałej bazy skupowej i związane z tym trudności w zbyciu płodów rolnych, ▪ słabo rozwinięty sektor usług rolniczych, ▪ niewystarczające nakłady na promocję Gminy tak pod względem gospodarczym jak i turystycznym, ▪ brak kąpielisk i miejsc uprawiania sportów wodnych, ▪ słabo rozwinięta baza turystyczna, ▪ słabo rozwinięta baza gastronomiczna, ▪ uboga baza noclegowa ogólnodostępna, ▪ brak sali sportowo-widowiskowej, ▪ postępujące ubożenie społeczności lokalnej, uniemożliwiające inwestowanie na wsi, ▪ zły stan lokalnej infrastruktura drogowa. 	<p style="text-align: center;">Zagrożenia</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost bezrobocia, ▪ zbyt mała pula środków pomocowych na inwestycje komunalne w Gminach, szczególnie z RPO WL ▪ odpływ wykształconej młodzieży z terenów wiejskich, ▪ spadek liczby ludności w gminie, ▪ wzrost przestępczości , ▪ brak perspektyw rozwoju rolnictwa, ▪ niska rentowność produkcji rolnej, ▪ brak napływu inwestorów zewnętrznych.

V. Część strategiczna

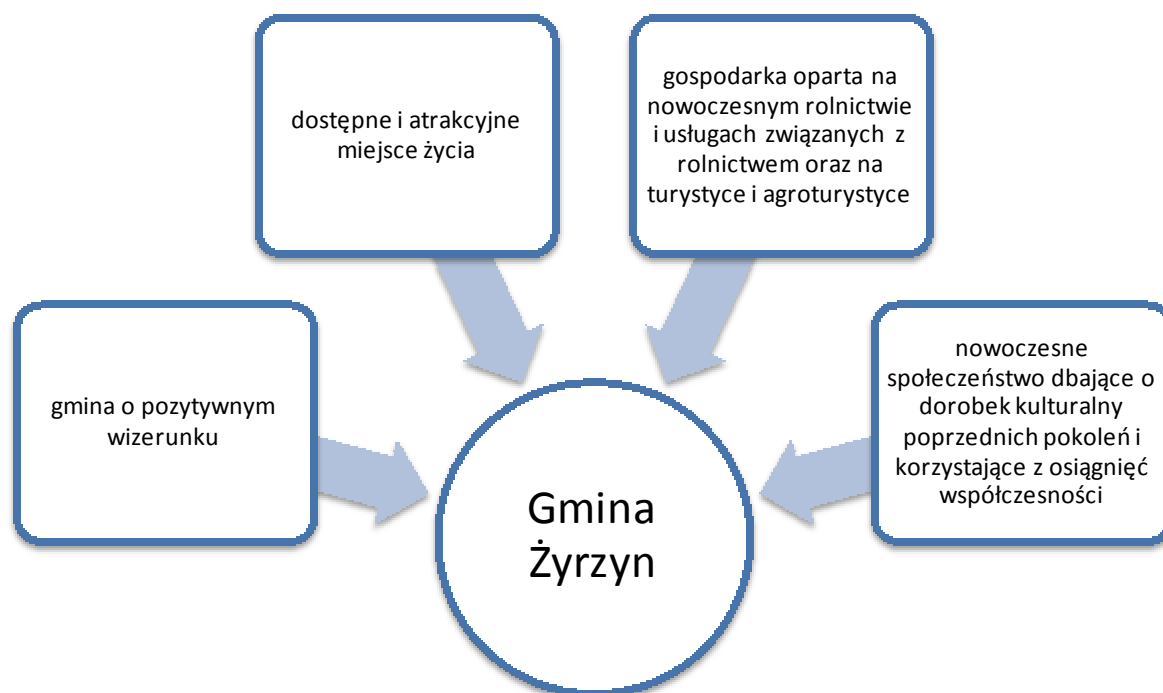
1. Wizja i misja gminy Żyrzyn

1.1. Wizja

Punktem wyjścia budowy strategii rozwoju gminy jest określenie **wizji gminy**. **Wizja gminy** rozumiana jest jako pożądaný stan przyszłości danej gminy na końcu zakładanego horyzontu czasowego, którego strategia dotyczy. Jest podstawą do formułowania celów strategicznych i operacyjnych.

W tym pożądanym stanie w 2015 r. gminę Żyrzyn postrzega się jako:

- (1) dostępne i atrakcyjne miejsce życia;
- (2) gminę o gospodarce opartej na nowoczesnym rolnictwie i usługach związanych z rolnictwem oraz na turystyce i agroturystyce;
- (3) nowoczesne społeczeństwo dbające o dorobek kulturalny poprzednich pokoleń i korzystające z osiągnięć współczesności;
- (4) gminę o pozytywnym wizerunku.

1.2. Misja

W strategii rozwoju gminy misja wytycza generalny kierunek, w którym podąża gmina. Misją Strategii Rozwoju Gminy Żyrzyn jest:

Uruchomienie działań umożliwiających wszechstronny rozwój gminy, który zapewni poprawę warunków życia mieszkańców, przy zachowaniu równowagi między aktywnością gospodarczą a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego.

1.3. Określenie celów, programów i zadań do realizacji

Poniższa tabela schematycznie przedstawia część strategiczną dokumentu. Jej zapisy rozwinięte zostaną w następnych rozdziałach.

WIZJA	Gmina Żyrzyn dostępnym i atrakcyjnym miejscem życia	Gospodarka gminy Żyrzyn oparta na nowoczesnym rolnictwie i usługach związanych z rolnictwem oraz na turystyce i agroturystyce	Nowoczesne społeczeństwo gminy Żyrzyn dbające o dorobek kulturalny poprzez pokolenia i korzystające z osiągnięć współczesności	Pozytywny wizerunek gminy Żyrzyn
MISJA	Uruchomienie działań umożliwiających wszechstronny rozwój gminy, który zapewni poprawę warunków życia mieszkańców, przy zachowaniu równowagi między aktywnością gospodarczą a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego			
CEL NADRZĘDNY	Osiągnięcie wszechstronnego rozwoju zapewniającego poprawę warunków życia mieszkańców, przy zachowaniu równowagi między aktywnością gospodarczą a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego			
PRIORYTETY (CELE POŚREDNIE)	Poprawa spójności i atrakcyjności gminy Żyrzyn	Rozwój i wzmocnienie potencjału gospodarczego gminy Żyrzyn	Rozwój nowoczesnego społeczeństwa dbającego o dorobek kulturalny poprzez pokolenia i korzystającego z osiągnięć współczesności	Promocja gminy
CELE OPERACYJNE	Poprawa sieci komunikacyjnej w gminie	Tworzenie warunków rozwoju działalności gospodarczej:	Zachowanie dziedzictwa kulturowego gminy	Poprawa estetyki gminy
	Programy: 1. Budowa dróg gminnych i krajowych. 2. Modernizacja dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich i krajowych.	Programy: 1. Tworzenie specjalnych stref inwestycyjnych. 2. Tworzenie warunków dla rozwoju agroturystyki i turystyki oraz rozwoju infrastruktury technicznej zwiększającej atrakcyjność turystyczną obszarów wiejskich. 3. Założenie Lokalnej Grupy Działania wspomagającej podmioty z sektora turystycznego i agroturystycznego na terenie gminy Żyrzyn.	Programy: 1. Ochrona istniejących zasobów kulturowych i krajobrazowych. 2. Rewitalizacja zabytkowych obiektów i parków.	Programy: 1. Poprawa stanu wizualnego zabudowy. 2. Poprawa stanu sanitarnego gminy.
	Poprawa jakości życia mieszkańców	Poprawa efektywności gospodarstw rolnych	Promocja i upowszechnianie kultury fizycznej, sportu,	Promocja walorów turystycznych gminy

	wsie oraz wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich		rekreacji i aktywnego wypoczynku	
	<p><u>Programy:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Budowa i modernizacja przystanków autobusowych zatok przystankowych i pętli nawrotowych. 2. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach rozproszonej zabudowie. 3. Budowa zbiorczej sieci kanalizacji sanitarnej na obszarach wiejskich o zwartej zabudowie. 4. Modernizacja i przebudowa sieci wodociągowej na obszarach wiejskich. 5. Rozwój infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej i sportowej na wsi. 6. Wspieranie ludowego dziedzictwa kulturowego. 7. Modernizacja i tworzenie świetlic wiejskich. 	<p><u>Programy:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Modernizacja sprzętu i budynków związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego. 2. Scalenie gruntów rolnych. 	<p><u>Programy:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój infrastruktury sportowej. 2. Promocja sportu i aktywnego wypoczynku. 	<p><u>Programy:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Organizacja lub współorganizacja imprez i kampanii promocyjnych promujących Żyrzyn i okolice. 2. Przyłączenie do Lokalnej Grupy Działania i udział w akcjach promocyjnych LGD. 3. Organizacja i realizacja projektów w ramach współpracy kulturalnej, edukacyjnej i sportowej z innymi partnerami. 4. Współpraca regionalna i międzynarodowa z partnerami gminy Żyrzyn.
	Poprawa bezpieczeństwa gminy		Rozwój społeczeństwa informacyjnego	Ochrona i promocja walorów przyrodniczych gminy
	<p><u>Programy:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Poprawa bezpieczeństwa poprzez rozbudowę oświetlenia dróg na obszarach wiejskich. 2. Budowa i modernizacja chodników. 2. Poprawa bazy i 		<p><u>Programy:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Informatyzacja jednostek podległych samorządowi gminy Żyrzyn. 2. Tworzenie infrastruktury informatycznej umożliwiającej powszechny dostęp mieszkańców do Internetu. 	<p><u>Programy:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zachowanie i ochrona istniejących rezerwatów przyrody, obszarów chronionego krajobrazu i regionalnego korytarza ekologicznego. 2. Ochrona zasobów wód, lasów oraz terenów otwartych.

	doposażenie ochotniczych straży pożarnych.			3. Dostosowanie gospodarki do uwarunkowań przyrodniczych.
			Edukacja zdrowotna i poprawa stanu zdrowia mieszkańców gminy	
			<p>Programy:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Poprawa jakości i dostępności usług medycznych przez modernizację i rozwój infrastruktury ochrony zdrowia. 2. Promocja edukacji zdrowotnej i zdrowia publicznego. 	

1.4. Cel nadrzędny Strategii

Cel nadrzędny Strategii Rozwoju Gminy Żyrzyn formułuje w sposób ogólny kierunek, w którym powinna podążać gmina oraz określa stan jaki chce ona osiągnąć w przyjętym horyzoncie czasowym.

Celem generalnym, któremu podporządkowane będą działania zmieniające rzeczywistość gminy Żyrzyn w latach 2009 – 2015, jest:

Osiągnięcie wszechstronnego rozwoju gminy Żyrzyn zapewniającego poprawę warunków życia mieszkańców, przy zachowaniu równowagi między aktywnością gospodarczą, a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Przyjęty cel nadrzędny w swej treści zawiera dwa główne elementy. Pierwszy element to opis stanu pożądanego, do jakiego należy zmierzać wdrażając niniejszą *Strategię*, tj. wszechstronny rozwój gminy Żyrzyn, który w konsekwencji przełoży się na poprawę warunków życia mieszkańców gminy. Drugi element wskazuje jaką przyjęto metodę lub drogę dojścia do pożądanego stanu. Tą metodą jest zachowanie równowagi pomiędzy aktywnością gospodarczą a środowiskiem przyrodniczym i kulturowym gminy.

1.5. Cele strategiczne (obszary priorytetowe)

Cel nadrzędny Strategii Rozwoju Gminy Żyrzyn będzie możliwy do osiągnięcia poprzez zrealizowanie czterech celów strategicznych (obszarów priorytetowych). To w tych czterech obszarach skoncentrowane będą działania wsparcia, które zdynamizują rozwój gminy Żyrzyn. Do celów strategicznych na lata 2009 – 2015 zaliczono:

1. Poprawę spójności i atrakcyjności gminy Żyrzyn.
2. Rozwój i wzmocnienie potencjału gospodarczego gminy Żyrzyn.
3. Rozwój nowoczesnego społeczeństwa dbającego o dorobek kulturalny poprzednich pokoleń i korzystającego z osiągnięć współczesności.
4. Promocję gminy.

Poszczególne cele strategiczne będą realizowane w oparciu o pakiet uzupełniających się celów operacyjnych, które z kolei będą służyły do określenia najważniejszych programów działania oraz konkretnych zadań w ramach danego obszaru priorytetowego. Poniżej zaprezentowano charakterystykę poszczególnych celów strategicznych rozwoju gminy Żyrzyn z wyodrębnieniem celów operacyjnych, realizowanych w obrębie danego priorytetu a także ze wskazaniem zestawu wskaźników monitorujących efekty wdrażania poszczególnych celów strategicznych.

Cel strategiczny 1: Poprawa spójności i atrakcyjności gminy Żyrzyn

Podstawą rozwoju gminy jest dobrze rozwinięta na jej terenie infrastruktura techniczna zapewniająca warunki rozwoju gospodarczego gminy oraz poprawę jakości życia jej mieszkańców. Z przeprowadzonej analizy mocnych i słabych stron gminy Żyrzyn oraz z wypowiedzi mieszkańców gminy w formie ankiet wynika, że ważnym problemem dla gminy jest niewystarczająco rozwinięta lub wymagająca znaczącej poprawy jakościowej: infrastruktura drogowa (zarówno na szczeblu zarządu gminnego jak i powiatowego, wojewódzkiego oraz krajowego), infrastruktura wodno-ściekowa oraz infrastruktura techniczna w dziedzinie edukacji i kultury.

Dlatego też jednym z ważniejszych elementów spójnej wieloletniej polityki rozwoju gminy Żyrzyn będzie przede wszystkim: (a) podniesienie standardu dróg na jej obszarze, który decyduje o dostępności gminy z zewnątrz, a także o wewnętrznej spójności społeczno-ekonomicznej i przestrzennej jej obszaru; (b) uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej poprzez rozbudowę i modernizację sieci wodno-kanalizacyjnej oraz (c) poprawa bezpieczeństwa gminy.

Wskazane wyżej kierunki rozwoju gminy będą możliwe do osiągnięcia poprzez realizację określonych celów operacyjnych. Z założenia cele operacyjne mają ograniczyć lub wyeliminować słabe strony infrastruktury gminy.

W ramach niniejszego celu strategicznego (priorytetu) realizowane będą następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 1.1: Poprawa sieci komunikacyjnej w gminie;

Cel operacyjny 1.2: Poprawa jakości życia mieszkańców wsi oraz wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich;

Cel operacyjny 1.3: Poprawa bezpieczeństwa gminy.

Stopień realizacji Celu strategicznego 1 będzie monitorowany za pomocą następujących wskaźników:

- długość wybudowanych lub zmodernizowanych dróg i chodników (w km);
- długość wybudowanej lub zmodernizowanej sieci wodno-kanalizacyjnej (w km);
- powierzchnia użytkowa zmodernizowanej infrastruktury szkolnej (w m³)
- spadek liczby wypadków na drogach

Cel operacyjny 1.1: Poprawa sieci komunikacyjnej w gminie

Jednym z czynników spójności i atrakcyjności (zarówno gospodarczej jak i turystycznej) gminy Żyrzyn jest dobrze rozwinięta sieć dróg w jej obrębie. Istniejąca sieć utwardzonych dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych wymaga modernizacji nawierzchni oraz wykonania lub naprawy chodników w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu.

W przypadku dróg gminnych należy podjąć działania w celu wykonania nowych odcinków dróg utwardzonych, aby zwiększyć dostępność komunikacyjną poszczególnych wsi z terenu gminy z drogami wyższego rzędu oraz stolicą gminy.

Programy do realizacji:

1.1.1. Budowa dróg gminnych, powiatowych i krajowych:

- Budowa drogi w miejscowości Żyrzyn ul. Polna
- Budowa drogi w miejscowości Żyrzyn ul. Leśna
- Budowa drogi w miejscowości Żyrzyn ul. Ogrodowa
- Budowa drogi w Żerdzi – „Jędrzysówka”
- Budowa drogi Parafianka - Cezaryn – Kolonia Kośmin
- Budowa drogi w miejscowości Żyrzyn ul. Plebańska
- Budowa drogi gminnej w Kośminie – „Dąbrówka”
- Budowa drogi gminnej w Osinach „Szkoła – Osiedle JUNG”
- Budowa drogi gminnej do Kolonii Wilczanka
- Budowa drogi gminnej w Zagrodach „pod lasem”
- Budowa drogi gminnej w Żyrzynie „za mleczarnią”
- Budowa drogi gminnej w Parafiance „obok hydroforni”
- Budowa drogi gminnej w Parafiance „ od cmentarza do Jaworowa”
- Budowa drogi gminnej w Bałtowie „Przecinaka”

1.1.2. Modernizacja dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich i krajowych:

- Modernizacja dróg gminnych asfaltowych

1.1.3. Poprawa bezpieczeństwa ruchu: rozbudowa oświetlenia dróg na obszarach wiejskich, budowa i modernizacja chodników.

- Modernizacja oraz budowa chodników i oświetlenia ulicznego

Cel operacyjny 1.2: Poprawa jakości życia mieszkańców wsi oraz wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich

Cały obszar Gminy Żyrzyn stanowi teren wiejski. Najważniejszą grupą docelową, do której adresowana jest strategia stanowią jej mieszkańcy. Zatem szczególnej rangi nabiera cel operacyjny wiążący się z poprawą jakości życia mieszkańców wsi oraz wielofunkcyjnym rozwojem terenu Gminy Żyrzyn, gdyż stanowić on będzie ważny element budowania trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy oraz osiągnięcia jej spójności terytorialnej. Cel ten powiązany jest również ściśle z wyżej wymienionym celem operacyjnym 1.1.

W okresie 2009-2015 samorząd Żyrzyna poprawę jakości mieszkańców gminy wiąże z uporządkowaniem infrastruktury drogowej, modernizacją oraz rozbudową infrastruktury kanalizacyjnej i wodociągowej, a także poprawą infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej i sportowej.

Programy do realizacji:

1.2.1. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury drogowej na obszarach wiejskich:

1.2.2. Modernizacja ulic i chodników:

1.2.3. Budowa i modernizacja przystanków autobusowych, zatok przystankowych i pętli nawrotowych:

Program ten opiera się na założeniach „Zintegrowanego Planu Rozwoju Transportu Publicznego dla miasta Puławy i obszaru funkcjonalnie z nim powiązanego” przewidującego poprawę komunikacji autobusowej łączącej gminę Żyrzyn z Puławami oraz rozbudowę i modernizację infrastruktury dla potrzeb tej komunikacji. Zakres rzeczowy programu realizowanego na terenie gminy Żyrzyn będzie obejmował:

- wykonanie nowej pętli Żyrzyn – Zagrody;
- zakup wiat przystankowych

1.2.4. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach o rozdrobnionej zabudowie:

- Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków,

1.2.5. Budowa i rozbudowa zbiorczej sieci kanalizacji sanitarnej na obszarach wiejskich o zwartej zabudowie :

- Budowa sieci kanalizacyjnej w Osinach i w Woli Osińskiej
- Budowa sieci kanalizacyjnej w Kotlinach;
- Budowa kanalizacji sanitarnej w Żyrzynie – etap IV.

1.2.6. Modernizacja i przebudowa sieci wodociągowej na obszarach wiejskich:

- Przebudowa sieci wodociągowej z przyłączami w miejscowości Kotliny;
- Przebudowa sieci wodociągowej z przyłączami w miejscowości Żyrzyn;
- Przebudowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami w miejscowości Wola Osińska;
- Budowa drugiego odwiertu studni w Parafiance i Osinach.

1.2.7. Rozwój infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej i sportowej na wsi:

- Budowa Gimnazjum i Przedszkola w Żyrzynie;
- Budowa sali gimnastycznej w Żyrzynie;
- Rozbudowa i modernizacja budynku domu strażaka na cele Gminnego Ośrodka Kultury w Żyrzynie;
- Przebudowa boiska sportowego o nawierzchni trawiastej w Żyrzynie;

1.2.8. Wspieranie ludowego dziedzictwa kulturowego:

- Utworzenie centrum Edukacyjno-Kulturowego w Woli Osińskiej;

1.2.9. Modernizacja i tworzenie świetlic wiejskich:

- Przebudowa strażnicy OSP na potrzeby świetlicy wiejskiej w Kotlinach;
- Modernizacja świetlic wiejskich w innych miejscowościach.

Cel operacyjny 1.3: Poprawa bezpieczeństwa gminy

Usytuowanie Gminy Żyrzyn na szlaku ważnych dróg: drogi krajowej Nr 17 i drogi wojewódzkiej Nr 824 i wiążące się z nim zagrożenie dla ruchu pieszych oraz pojazdów wymaga podjęcia działań celem poprawy bezpieczeństwa uczestników ruchu na tych drogach. Za najważniejsze z tych działań władze gminy uważają: budowę bezkolizyjnych skrzyżowań z drogą krajową, budowę chodników i rozbudowę oświetlenia dróg, a także doposażenie służb ratunkowych działających na terenie gminy (ochotnicze straże pożarne).

Programy do realizacji:

- 1.3.1. Poprawa bezpieczeństwa poprzez rozbudowę chodników i oświetlenia dróg na obszarach zabudowanych.
- 1.3.2. Budowa bezkolizyjnych skrzyżowań z drogą krajową.
- 1.3.3. Poprawa bazy i doposażenie ochotniczych straży pożarnych.

Cel strategiczny 2: Rozwój i wzmocnienie potencjału gospodarczego Gminy Żyrzyn

Liczba podmiotów gospodarczych oraz ich ewentualne nowe inwestycje gospodarcze świadczą o potencjale gospodarczym gminy. Odpowiednio rozwinięta lokalna baza gospodarczo-ekonomiczna gwarantuje stałe dochody własne gminy, co umożliwi realizowanie inwestycyjnej polityki władz lokalnych oraz stałe miejsca pracy dla miejscowej ludności. Korzystne położenie Gminy Żyrzyn przy drodze krajowej 17 oraz drodze wojewódzkiej 824 stwarza dogodne warunki komunikacyjne dla podmiotów gospodarczych już działających na terenie gminy oraz dla tych, które zostaną zachęczone do inwestowania na jej terenie.

W związku z tym za cel priorytetowy władze lokalne stawiają sobie stworzenie dogodnych warunków dla podmiotów gospodarczych celem zachęcenia ich do inwestowania na terenie gminy. Do ważnych instrumentów zachęcających nowych inwestorów będzie m.in.: (1) tworzenie specjalnych stref inwestycyjnych wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną oraz (2) rozbudowa infrastruktury technicznej dla podmiotów z sektora turystycznego i agroturystycznego.

W ramach niniejszego celu strategicznego (priorytetu) realizowane będą następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 2.1: Tworzenie dogodnych warunków rozwoju działalności gospodarczej;

Cel operacyjny 2.2: Poprawa efektywności gospodarstw rolnych.

Stopień realizacji Celu strategicznego 2 będzie monitorowany za pomocą następujących wskaźników:

- powierzchnia utworzonych stref inwestycyjnych (w ha);
- liczba nowych podmiotów gospodarczych;
- liczba nowych miejsc pracy;
- długość nowej infrastruktury technicznej (drogi, kanalizacja, wodociągi) w strefach inwestycyjnych (w km);
- liczba kwater agroturystycznych i turystycznych.

Cel operacyjny 2.1: Tworzenie dogodnych warunków rozwoju działalności gospodarczej

W ramach niniejszego celu operacyjnego główny ciężar położony będzie na tworzenie specjalnych stref inwestycyjnych wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną, które umożliwią nowym podmiotom gospodarczym start w działalności bądź zachęcą już działające podmioty gospodarcze do zainwestowania w Gminie Żyrzyn.

Szczególną uwagę władze lokalne przywiązują do rozwoju usług agroturystycznych i turystycznych na obszarach wiejskich jako alternatywne źródło dochodu dla miejscowej ludności. Rozwój tych usług wiązać się będzie z rozbudową infrastruktury technicznej oraz współpracą zainteresowanych podmiotów w ramach Lokalnej Grupy Działania założonej w celu wspomaganie tego typu działalności.

Programy do realizacji:

2.1.1. Tworzenie specjalnych stref inwestycyjnych

2.1.2. Tworzenie warunków dla rozwoju agroturystyki i turystyki oraz rozwoju infrastruktury technicznej zwiększającej atrakcyjność turystyczną obszarów wiejskich

2.1.3. Założenie i funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania wspomagającej podmioty z sektora turystycznego i agroturystycznego na terenie gminy Żyrzyn

Cel operacyjny 2.2: Poprawa efektywności gospodarstw rolnych

Podobnie jak w województwie lubelskim w gminie Żyrzyn dominują rozdrobnione i niedochodowe gospodarstwa rolne o areale poniżej 5 ha. Tylko około 15% gospodarstw rolnych wskazuje, że osiąga dochody z tytułu prowadzenia działalności rolniczej. Głównym źródłem dochodów gospodarstw rolnych jest praca najemna (32,6%) oraz emerytury i renty (31,8%).

W celu zwiększenia efektywności gospodarstw rolnych niezbędne są działania, które spowodują zwiększenie wielkości gospodarstw oraz doposażenie ich w niezbędny sprzęt i inwestycje. Te cele są zbieżne z założeniami i celami Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich PROW 2007-2013, który ukierunkowany jest m.in. na zwiększenie konkurencyjności sektora rolnego.

Program do realizacji:

2.2.1. Modernizacja sprzętu i budynków związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego

2.2.2. Scalanie gruntów rolnych.

Cel strategiczny 3: Rozwój nowoczesnego społeczeństwa dbającego o dorobek kulturalny poprzednich pokoleń i korzystającego z osiągnięć współczesności

Z analizy SWOT wynika, że do mocnych stron Gminy Żyrzyn należy zaliczyć jej walory przyrodniczo – turystyczne oraz kulturowe, są one szansą rozwojową gminy.

Szczególnymi dobrami przyrodniczymi gminy są: rezerwat Piskory, dolina rzeki Wieprz oraz kompleks lasów „Kozi Bór” ze względu na różnorodność gatunkową fauny i flory, które stanowią atrakcje turystyczne.

Takimi atrakcjami są również obiekty zabytkowe położone na terenie Gminy Żyrzyn, wśród których w szczególności zaliczyć należy: zespół kościelny w Żyrzynie oraz zespoły dworsko – pałacowe w Żyrzynie i Kośminie.

Ochrona i zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz racjonalne korzystanie z tego zasobu może zapewnić stały i zrównoważony rozwój gospodarczy gminy, a także poprawić jakość życia miejscowej ludności.

Cel operacyjny 3.1: Zachowanie dziedzictwa kulturowego gminy

Programy:

- 3.1.1. Ochrona istniejących zasobów kulturowych i krajobrazowych
- 3.1.2. Rewitalizacja zabytkowych obiektów i parków

Cel operacyjny 3.2: Promocja i upowszechnianie kultury fizycznej, sportu, rekreacji i aktywnego wypoczynku

Programy:

- 3.2.1. Rozwój infrastruktury sportowej
- 3.2.2. Promocja sportu i aktywnego wypoczynku

Cel operacyjny 3.3: Rozwój społeczeństwa informacyjnego

Programy:

- 3.3.1. Informatyzacja jednostek podległych samorządowi Gminy Żyrzyn.
- 3.3.2. Tworzenie infrastruktury informatycznej umożliwiającej powszechny dostęp mieszkańców do Internetu.
  - Budowa infrastruktury informatycznej Gminy Żyrzyn

Cel operacyjny 3.4: Edukacja zdrowotna i poprawa stanu zdrowia mieszkańców gminy

Programy:

- 3.4.1. Poprawa jakości i dostępności usług medycznych przez modernizację i rozwój infrastruktury ochrony zdrowia:
  - Modernizacja budynku SP ZOZ w Żyrzynie.
- 3.4.2. Promocja edukacji zdrowotnej i zdrowia publicznego

Cel strategiczny 4: Promocja gminy

Gmina Żyrzyn winna szukać swoich szans rozwojowych także w wykorzystaniu bogatych zasobów przyrodniczo-krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego. W skali Powiatu Puławskiego gmina Żyrzyn posiada najwięcej obszarów chronionych prawnie (obszary chronionego krajobrazu i rezerwat przyrody) - 8815,40 ha. Jest to obszar chroniony większy niż ten występujący na terenie turystycznej gminy Kazimierz Dolny (5818,40 ha). Dodatkowo występują tu interesujące zabytki i zespoły zabytków oraz aktywnie działające organizacje kultywujące lokalną tradycje i zwyczaje. Promocja tych walorów z jednoczesnym tworzeniem bazy turystycznej i agroturystycznej stwarza szansę dla mieszkańców na szukanie pozarolniczych źródeł dochodów. Wydaje się celowe podjęcie takich działań, które rozciągną sieć usług turystycznych i agroturystycznych na teren gminy Żyrzyn z dwóch głównych ośrodków turystycznych powiatu puławskiego, którymi są Kazimierz Dolny i Nałęczów.

Cel operacyjny 4.1: Poprawa estetyki gminy

Programy:

4.1.1. Poprawa stanu wizualnego zabudowy:

- tworzenie centrów miejscowości (place zabaw, ogrody);
- Wykonanie remontu elewacji i pozostałych pomieszczeń budynku Gminy Żyrzyn, budowa parkingu.
- Termomodernizacja budynku komunalnego w Woli Osińskiej

4.1.2. Poprawa stanu sanitarnego gminy

Cel operacyjny 4.2: Promocja walorów turystycznych gminy

Programy:

4.2.1. Organizacja lub współorganizacja imprez i kampanii promocyjnych promujących Żyrzyn i okolice

4.2.2. Przystąpienie do Lokalnej Grupy Działania i udział w akcjach promocyjnych LGD

4.2.3. Organizacja i realizacja projektów w ramach współpracy kulturalnej, edukacyjnej i sportowej z innymi partnerami:

4.2.4. Współpraca regionalna i międzynarodowa z partnerami gminy Żyrzyn:

Cel operacyjny 4.3: Ochrona i promocja walorów przyrodniczych gminy

Programy:

- 4.3.1. Zachowanie i ochrona istniejących rezerwatów przyrody, obszarów chronionego krajobrazu i regionalnego korytarza ekologicznego
- 4.3.2. Ochrona zasobów wód, lasów oraz terenów otwartych
- 4.3.3. Dostosowanie gospodarki do uwarunkowań przyrodniczych

VI. Planowane projekty i zadania inwestycyjne w latach 2009-2015

Nazwa inwestycji	Okres realizacji	Wartość ogółem [zł]	środki własne budżetu Gminy	Srodki zewnętrzne (jakie)
Przebudowa sieci wodociągowej z przyłączami w miejscowości Kotliny	2009-2011	904.157	450.000	454.157 (PROW)
Termomodernizacja budynku komunalnego w Woli Osińskiej	2009	100.000	100.000	
Budowa sieci kanalizacyjnej w Osinach i Woli Osińskiej – wkład własny gminy w ramach projektu Aglomeracji Puławskiej	2009 - 2011	2.700.000	2.700.000	
Budowa drogi w miejscowości Żyrzyn ul. Polna I etap	2009	200.000	200.000	
Budowa drogi w Żerdzi-„Jedrysówka”	2009	200.000	100.000	100.000 (FOGR)
Przebudowa sieci wodociągowej z przyłączami w miejscowości Żyrzyn	2009 - 2011	860.000	560.000	300.000 (FOS)
Budowa drogi w miejscowości Żyrzyn ul. Polna II etap	2010	300.000	300.000	
Budowa drogi w miejscowości Żyrzyn ul. Ogrodowa	2009	325.000	325.000	
Przebudowa drogi w miejscowości Żyrzyn ul. Leśna	2009-2010	900.000	450.000	450.000 (NPBDL)
Budowa drogi w miejscowości Żyrzyn ul. Plebańska	2011-2012	600.000	400.000	200.000 (FOGR)
Budowa drogi gminnej w Żyrzynie ul. Ogrodowa II etap	2011	425.000	425.000	
Budowa infrastruktury informatycznej Gminy Żyrzyn	2008-2009	570.191	85.569	484.662 (RPO WL)
Wykonanie remontu elewacji i pozostałych pomieszczeń budynku Gminy Żyrzyn, budowa parkingu.	2009-2010	220.000	220.000	
Przebudowa sieci wodociągowej w miejscowości Wola Osińska	2014	400.000	200.000	200.000 (FOŚ)
Przebudowa strażnicy OSP na potrzeby świetlicy wiejskiej w Kotlinach	2009	327.000	81.750	245.250
Budowa II odwiertu studni w Parafiance i w Osinach	2009	240.000	240.000	
Zakup wiat przystankowych	2009-2015	75.000	75.000	
Budowa sieci kanalizacyjnej w Kotlinach	2014-2015	2.200.000	550.000	1.650.000 (PROW)
Budowa kanalizacji sanitarnej w Żyrzynie – etap IV	2012-2013	800.000	200.000	600.000 (PROW)
Modernizacja budynku SPZOZ w Żyrzynie	2009-2011	300.000	300.000	
Rozbudowa i modernizacja budynku domu strażaka na cele GOK w Żyrzynie	2009-2015	710.000	210.000	500.000 (PROW)
Budowa Gimnazjum i Przedszkola w Żyrzynie	2009-2013	10.100.000	4.100.000	6.000.000 (RPO WL)
Budowa sali gimnastycznej w Żyrzynie	2010-2013	4000.000	600.000	3.400.000 (RPO WL)
Budowa boiska sportowego o nawierzchni trawiastej w Żyrzynie	2009-2010	80.000	20.000	60.000 (PROW)
Budowa drogi gminnej Parafianka-Cezaryn-Kolonia Kośmin	2010-2012	500.000	250.000	250.000 (NPBDL)
Budowa drogi gminnej w Kośminie – „Dąbrówka”	2015	500.000	250.000	250.000 (NPBDL)
Budowa drogi gminnej w Osinach „Szkoła – Osiedle JUNG”	2011	800.000	800.000	
Budowa drogi gminnej do Koloni Wilczanka	2011	700.000	500.000	200.000 (FOGR)
Utworzenie Centrum Edukacyjno – Kulturowego w Woli Osińskiej	2010	200.000	50.000	150.000 (PROW)
Modernizacja świetlic wiejskich	2009-2015	200.000	50.000	150.000 (PROW)
Utworzenie centrów miejscowości (plac zabaw , ogrody)	2010-2015	200.000	50.000	150.000 (PROW)
Modernizacja dróg gminnych asfaltowych	2010-2015	300.000	300.000	
Budowa drogi gminnej w Zagrodach „pod lasem”	2014	200.000	100.000	100.000 (FOGR)
Budowa drogi gminnej w Żyrzynie „za młeczarnią”	2014	300.000	300.000	
Uzbrojenie terenów pod budownictwo	2010-2015	500.000	500.000	
Budowa drogi gminnej w Parafiance „obok hydroforni”	2012	400.000	300.000	100.000 (FOGR)
Budowa drogi gminnej w Parafiance „od cementarza do Jaworowa”	2014	300.000	150.000	150.000 (NPBDL)
Modernizacja oraz budowa chodników i oświetlenia ulicznego	2009-2015	200.000	200.000	
Budowa drogi gminnej w Bałtowie „Przecinka”	2011	350.000	200.000	150.000 (FOGR)
Budowa drogi gminnej w Borysowie „obok bazy SKR”	2014	200.000	200.000	
Budowa drogi gminnej w Kośminie „wzdłuż starorzecza”	2015	200.000	200.000	

Wyjaśnienie skrótów: PROW- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013;

RPO WL – Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego; FOGR – Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych; FOŚ – Fundusz Ochrony Środowiska; NPBDL – Narodowy Program budowy Dróg Lokalnych.

VII. System wdrażania i monitorowania

Wdrażanie Strategii Rozwoju Gminy Żyrzyn rozpocznie się po zakończeniu etapu programowania, czyli po zatwierdzeniu dokumentu w formie uchwały przez Radę Gminy. Wówczas w czasie przewidzianym w Strategii po zabezpieczeniu środków na finansowanie poszczególnych zadań odbywa się wdrażanie projektów, monitorowanie realizacji Strategii, opracowanie końcowego raportu z realizacji Strategii oraz jej ewaluacja końcowa. Poniżej opisane zostaną wszystkie te elementy wdrażania.

1. Instytucje zaangażowane we wdrażanie Strategii

Strategię wdrażać będą te podmioty, które będą odpowiadać za rzeczową i finansową realizację poszczególnych zadań. Samorząd Gminy Żyrzyn odpowiedzialny będzie za wdrażanie ujętych w Strategii projektów, które finansowane będą w części ze środków budżetu gminy. Instytucją zaangażowaną w zarządzanie projektami będzie organ wykonawczy samorządu, czyli wójt i upoważnione przez niego osoby. W przypadku pozostałych projektów ich zarządzaniem zajmą się podmioty uprawnione do przygotowania projektu.

2. Zarządzanie finansowe Strategią

Powodzenie w realizacji poszczególnych projektów Strategii zależeć będzie od zabezpieczenia odpowiednich środków finansowych, a więc opracowania budżetu każdego projektu i zarządzania nim w trakcie wdrażania projektu. Za przygotowanie budżetu projektu oraz pozyskanie środków finansowych na realizację zadania odpowiedzialna będzie instytucja zarządzająca konkretnym projektem. W przypadku zadań realizowanych przez samorząd gminny zarządzaniem finansowym projektem zajmować się będą osoby wskazane przez organ wykonawczy gminy tj. przez wójta. Natomiast projekty pozostałe od strony finansowej będą zarządzane przez autorów projektów.

Na budżet Strategii składać się będą budżety poszczególnych projektów z obszaru danego priorytetu. Za jego realizację po stronie dochodów (pozyskanie wszystkich

niezbędnych środków na zrealizowanie konkretnego projektu) oraz wydatków (stosowanie procedur określających sposób wydatkowanie pieniędzy) odpowiedzialne będą indywidualnie jednostki wdrażające projekty.

3. Zasady monitorowania Strategii i projektów

Od momentu wdrażania Strategii monitoringowi podlegać będzie Strategia jako całość w odstępach 12 miesięcy a realizowane projekty w odstępach rocznych.

Monitoring przeprowadzany będzie na podstawie raportów monitoringowych z realizacji danego projektu przygotowywanych przez osoby odpowiedzialne za wdrażanie projektu. Raport zawierać będzie: nazwę projektu, dane osoby przygotowującej raport, opis działań zrealizowanych w okresie objętym raportem, informacje o planowanym i rzeczywistym harmonogramie realizacji projektu, informacje o problemach związanych z realizacją projektu oraz o finansowej realizacji projektu (planowane i faktyczne wpływy z planowanych źródeł finansowania projektu oraz planowane i faktyczne wydatki). Raporty z monitoringu realizowanych projektów przedkładane będą wójtowi co pół roku, natomiast co rok Radzie Gminy. Informacja monitoringowa z poziomu indywidualnych projektów będzie agregowana na poziomie priorytetów oraz całej Strategii. Pozwoli to na dokonanie oceny realizacji zamierzonych celów Strategii jako całości oraz składających się nań priorytetów i projektów.

4. Zasady przeprowadzania ewaluacji końcowej Strategii

Jednym z ostatnich etapów zarządzania Strategią jest ewaluacja (ocena). Jest to określenie wartości Strategii (bądź poszczególnych projektów) w odniesieniu do wcześniej zdefiniowanych kryteriów i w oparciu o odpowiednie informacje.

W zależności od terminu przeprowadzenia ewaluacji wyróżnia się ewaluację *ex-ante* (ewaluację wstępną), która jest prowadzona przed rozpoczęciem realizacji Strategii (projektów), ewaluację okresową, prowadzoną w trakcie wdrażania Strategii (projektów) oraz ewaluację *ex-post* (ewaluację końcową), która odbywa się już po zakończeniu realizacji Strategii (projektów).

Wśród kryteriów ewaluacyjnych należy wyróżnić:

- **skuteczność:** kryterium to pozwala ocenić czy cele Strategii (projektów), określone na etapie przygotowania zostały osiągnięte;

- **efektywność:** kryterium to porównuje zasoby zaangażowane przy realizacji Strategii lub projektów (finansowe, ludzkie) z rzeczywistymi osiągnięciami Strategii (projektu) na poziomie produktu, rezultatu lub oddziaływania;
- **odpowiedniość** (stosowność): określenie zgodności celów Strategii (projektu) z potrzebami i problemami występującymi na danym obszarze;
- **długotrwałość:** badanie trwałości osiągniętych w wyniku realizacji Strategii (projektu);
- **użyteczność:** ocena faktycznych efektów Strategii (projektu) na poziomie produktu, rezultatu i oddziaływania w nawiązaniu do wcześniej zdefiniowanych potrzeb i problemów występujących na danym obszarze.

W kontekście Strategii Rozwoju Gminy Żyrzyn najistotniejsza jest ewaluacja końcowa (ex-post). Jej celem jest określenie faktycznych efektów zrealizowanej Strategii lub poszczególnych projektów. Dlatego przedmiotem zainteresowania podmiotu ewaluacyjnego będą rezultaty, a zwłaszcza oddziaływanie Strategii lub projektów przedstawione w kontekście efektów zaplanowanych na etapie programowania (skuteczność), w nawiązaniu do zaangażowanych zasobów, zwłaszcza finansowych (efektywność) oraz faktycznych potrzeb i problemów występujących na danym obszarze (użyteczność).

Dzięki przeprowadzeniu ewaluacji ex-post planu czy projektów uzyskana zostanie informacja o faktycznych efektach zrealizowanej Strategii (projektu) oraz obszerny materiał analityczny, który pozwoli lepiej przygotować kolejną Strategię bądź projekty, uwzględniające doświadczenia i efekty Strategii bądź projektów będących przedmiotem ewaluacji końcowej.

Wyniki ewaluacji przedstawione zostaną w formie raportu, który zawierać będzie wnioski i rekomendacje wynikające z przeprowadzonej ewaluacji.

Podmiot oceniający do ewaluacji ex-post wskazany zostanie przez organ wykonawczy gminy.

VIII. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu

1. Zgodność ze Strategią Rozwoju Kraju

Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015, przyjęta przez Radę Ministrów 29 listopada 2006 r., jest podstawowym dokumentem strategicznym określającym cele i priorytety w obszarze rozwoju społeczno-gospodarczego Polski. Dokument ten stanowi odniesienie dla

innych strategii i programów rządowych – również dla dokumentów strategicznych opracowywanych przez jednostki samorządu terytorialnego. Według zapisów Strategii głównym celem dla rozwoju Polski jest podniesienie poziomu i jakości życia. Umożliwić go ma długookresowa polityka państwa pozwalająca na szybki i trwały rozwój gospodarczy, uwzględniający najważniejsze problemy życia społeczno-gospodarczego. Ukierunkowanie strategiczne polityki rozwoju Gminy Żyrzyn zgodne jest z poniższymi zapisami Strategii Rozwoju Kraju:

Na poziomie głównego celu *Strategii Rozwoju Kraju*:

- podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski na poziomie priorytetów rozwoju kraju,
- wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki,
- poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej,
- wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości,
- budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa,
- rozwój obszarów wiejskich,
- rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej.

2. Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego jest dokumentem strategicznym, przyjętym Uchwałą Sejmiku Województwa Lubelskiego Nr XXXVI/530/05 w dniu 4 lipca 2005 r. Wyznaczone w nim zostały cele i priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego województwa lubelskiego. Strategia ta stanowi odniesienie dla dokumentów strategicznych opracowywanych przez jednostki samorządu terytorialnego znajdujących się w obszarze administracyjnym województwa. Podstawowym celem tego dokumentu jest podniesienie trwałego rozwoju społecznego i gospodarczego poprzez wykorzystanie geograficznego położenia regionu jako platformy współpracy krajów Europy Wschodniej i Zachodniej. Ukierunkowanie strategiczne polityki rozwoju Gminy Żyrzyn zgodne jest z poniższymi zapisami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego:

Na poziomie misji rozwoju:

- tworzenie jak najlepszych warunków rozwoju gospodarki,
- wszechstronna poprawa warunków życia człowieka,
- wzrost poziomu cywilizacyjnego społeczeństwa,

- rozwój gospodarczy zrównoważony ekologicznie,
- ochrona i pomnażanie wartości dziedzictwa kulturowego,
- stała poprawa ładu przestrzennego.

Na poziomie celów wiodących:

- wzrost konkurencyjności rynkowej na arenie krajowej i międzynarodowej,
- poprawa dochodowości gospodarstw rolniczych przez optymalne wykorzystanie istniejącego potencjału produkcyjnego,
- poprawa dochodów mieszkańców wsi przez rozwój działalności pozarolniczej oraz wykorzystywanie potencjału produkcyjnego na obszarach wiejskich,
- poprawa jakości życia mieszkańców wsi w warunkach wielostronnego równoważenia procesów rozwojowych,
- kształtowanie nowoczesnego rynku pracy jako jednego z najważniejszych źródeł równoważenia rozwoju społeczno-gospodarczego,
- optymalizacja systemu opieki zdrowotnej, w tym bazy materialnej i kadrowej oraz systemu organizacyjnego służby zdrowia pod względem jakości obsługi mieszkańców regionu,
- zapewnienie osobom niepełnosprawnym podstawowych warunków równoprawnego, samodzielnego, pełnego i czynnego uczestnictwa w życiu zawodowym i społecznym,
- tworzenie nowoczesnej i różnorodnej bazy sportowej oraz warunków ekonomiczno-organizacyjnych rozwoju systemu szkolenia młodzieży uzdolnionej sportowo,
- ukształtowanie wizerunku Lubelszczyzny jako obszaru atrakcyjnego turystycznie,
- rozwój bazy turystycznej i rekreacyjnej w warunkach ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych,
- kształtowanie tożsamości mieszkańców regionu poprzez pielęgnowanie własnej historii, tradycji i kultury ludowej,
- rozwój dóbr kultury i aktywności kulturalnej w regionie,
- tworzenie warunków powszechnej dostępności dóbr kultury, niezależnie od środowiska społecznego i miejsca zamieszkania,
- utrzymanie wysokich walorów środowiska przyrodniczego poprzez konsekwentną realizację ekologicznie zrównoważonego rozwoju,
- poprawa jakości zagospodarowania regionu, prowadząca do podnoszenia jego atrakcyjności rozwojowej i jakości warunków życia,

- wspomaganie wzrostu atrakcyjności województwa jako obszaru zamieszkania, rozwoju rozmaitych form życia społecznego i efektywnej ekonomicznie oraz korzystnej społecznie działalności gospodarczej.

3. Zgodność z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego

Dokument Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego jest zapisem celów, kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego województwa i stanowi wykładnię polityki przestrzennej Samorządu Województwa Lubelskiego.

Obszar gminy Żyrzyn widnieje na mapie kierunków polityki przestrzennej, stanowiącej Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr XLV/597/02 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 lipca 2002 r. w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, jako obszar cenny pod względem przyrodniczo-krajobrazowym z ostojami siedliskowymi w ramach sieci ekologicznej Natura 2000. W ramach przyjętych kierunków polityki przestrzennej dotyczącej kultury i dziedzictwa kulturowego miejscowość Żyrzyn ujęta jest jako lokalny ośrodek lokalny na ważnym szlaku kulturowym województwa. Żyrzyn sytuuje się także na ważnym szlaku komunikacyjnym Warszawa – granica wschodnia państwa.

4. Zgodność z Programem Ochrony Środowiska dla Województwa Lubelskiego

Program ochrony środowiska ma za zadanie pomóc w rozwiązaniu istniejących problemów, jak również wspomóc przeciwdziałanie zagrożeniom, które mogą pojawić się w przyszłości. „Program ochrony środowiska województwa lubelskiego” został przyjęty zarówno jako plan wdrożeniowy na lata 2001-2004, jak i stanowi długoterminowy plan strategiczny do roku 2015.

Program ochrony środowiska daje wytyczne dla formułowania polityki ochrony środowiska w regionie. Zawarte w nim zadania pozwalają zapewnić odpowiednie warunki życia mieszkańców przy zakładanym rozwoju gospodarczym.

Podczas formułowania Programu pod uwagę wzięto wiele ważnych tendencji i zjawisk w skali krajowej, które pozostają poza kontrolą i wpływają na wszystkie dziedziny życia. Do

najistotniejszych z punktu widzenia zbieżności z priorytetami rozwojowymi gminy Żyrzyn, należy zaliczyć:

- Zwiększenie znaczenia sektora usług,
- Starzenie się społeczeństwa,
- Zwiększenie zapotrzebowania na zróżnicowaną ofertę turystyczną.

Strategia długoterminowa „Programu ochrony środowiska województwa lubelskiego” stanowi podstawę dla określenia konkretnych działań, których podjęcie będzie służyło realizacji długoterminowego celu, za jaki w województwie lubelskim uznano „harmonijny, zrównoważony rozwój województwa, w którym wymagania ochrony środowiska mają nie tylko istotny wpływ na przyszły charakter regionu, ale również stymulują jego rozwój gospodarczy”.

5. Zgodność z Programem Zrównoważonego Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich Województwa Lubelskiego

Program Zrównoważonego Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich Województwa Lubelskiego uwzględnia m.in. następujące programy:

1. Program poprawy stanu przyrody na obszarach wiejskich, w którym jednym z przyjętych priorytetów średnioterminowych jest ochrona siedlisk przyrodniczych a wśród priorytetów krótkoterminowych - rozwój ścieżek edukacyjnych na obszarach rezerwatów przyrody.
2. Program rozwoju kultury na obszarach wiejskich, którego jednym z założeń jest zwiększenie dbałości o rozwój istniejących ośrodków kultury, do których należy m.in. Żyrzyn;
3. Program rozwoju infrastruktury drogowej, który obejmuje kontynuację zadań drogowych, w tym między innymi na drodze nr 17.

6. Zgodność z Wojewódzkim Programem Rozwoju Infrastruktury Transportowej i Komunikacyjnej dla Województwa Lubelskiego

Wojewódzki Program Rozwoju Infrastruktury Transportowej i Komunikacyjnej dla Województwa Lubelskiego został przyjęty Uchwałą Nr XXVII/375/04 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 8 listopada 2004.

Wg zapisów powyższego Programu głównym zadaniem infrastruktury drogowej jest zapewnienie powszechnego dostępu do systemu transportowego mieszkańcom regionu,

działającym na jego obszarze podmiotom gospodarczym oraz wszystkim, którzy korzystają z tranzytu krajowego i międzynarodowego przez obszar województwa. Odpowiedni poziom dostępu do systemu transportowego intensyfikuje działalność gospodarczą oraz zapewnia dostęp ludności do miejsc pracy, szkół, wyższych uczelni oraz ośrodków usługowych regionu.

Założenia polityki rozwojowej gminy Żyrzyn wpisują się w cel generalny polityki transportowej województwa w odniesieniu do infrastruktury drogowej:

„Rozwój infrastruktury drogowej w celu zaspokojenia potrzeb komunikacyjnych ludności, tworzenia warunków rozwoju gospodarczego regionu poprzez podnoszenie jego atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej oraz umożliwienie szerokiego włączenia województwa w system współpracy międzynarodowej w ramach Unii Europejskiej w sposób wykorzystujący tranzytowe położenie przy granicy z Białorusią i Ukrainą”.

Ponadto warto również wskazać na cel podstawowy 2. „Stworzenie warunków poprawy życia ludności”, w ramach którego przewiduje się zadania takie jak m.in.:

- modernizacja istniejących dróg w celu usprawnienia ruchu i ułatwienia dostępu do ośrodków usługowych i administracyjnych, zakładów pracy, szkół i wyższych uczelni,
- rozbudowa drogowej infrastruktury towarzyszącej (np. chodniki, ścieżki rowerowe).
- Ukierunkowanie strategiczne polityki rozwoju Gminy Żyrzyn zgodne jest z powyższymi zapisami Wojewódzkiego Programu Rozwoju Infrastruktury Transportowej i Komunikacyjnej. Dodatkowo aktualne założenia rozwojowe gminy Żyrzyn wpisują się także w cel podstawowy 3. „Stworzenie warunków do rozwoju turystyki poprzez rozbudowę sieci dróg w regionach atrakcyjnych turystycznie”, w ramach którego planowane są zadania takie jak: rozbudowa i modernizacja dróg (głównie lokalnych) ułatwiających dostęp do obszarów atrakcyjnych turystycznie oraz do głównych ośrodków turystycznych, poprawa stanu dróg lokalnych w celu ułatwienia rozwoju agroturystyki, a także budowa sieci ścieżek rowerowych.

7. Zgodność ze Strategią Rozwoju Powiatu Puławskiego na lata 2008-2015

Strategia Rozwoju Powiatu Puławskiego na lata 2008-2015 przyjęta została na podstawie Uchwały Nr XVIII/19/2008 w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Powiatu Puławskiego na lata 2008-2015. W dokumencie uwzględniono problematykę oraz ogólne ukierunkowanie,

zwracając szczególnie uwagę na zagadnienia związane z realizacją działań ponadlokalnych. Strategia Rozwoju Gminy Żyrzyn wpisuje się w podstawowy cel rozwoju powiatu puławskiego, jakim jest dbanie o walory naturalne i pielęgnowanie dziedzictwa historycznego, przy jednoczesnym sprawnym zarządzaniu i rozbudowie zaplecza infrastruktury tak, by stworzyć dogodne warunki dla rozwoju turystyki i konkurencyjnej gospodarki. Ukierunkowanie strategiczne polityki rozwoju Gminy Żyrzyn zgodne jest z poniższymi zapisami Strategii Rozwoju Powiatu Puławskiego:

Na poziomie misji:

- ochrona walorów naturalnych,
- konserwacja i opieka nad obiektami zabytkowymi tworzącymi historię i kulturę powiatu,
- prowadzenie sprawnej, skutecznej polityki przyjaznej mieszkańcom,
- rozbudowa i poprawa zasobów samej jednostki samorządu terytorialnego, przy szczególnym uwzględnieniu rozbudowy szlaków transportowych, rozwoju infrastruktury gospodarczej oraz rewitalizacji obszarów zdegradowanych,
- wykorzystanie potencjału turystycznego powiatu, co doprowadzi do rozwoju i promocji regionu,
- wspieranie rozwoju konkurencyjnej gospodarki.

Na poziomie celów strategicznych:

- animowanie współpracy ponadlokalnej,
- zdynamizowanie rozwoju infrastruktury,
- stymulowanie rozwoju zasobów ludzkich.

Na poziomie celów operacyjnych:

- podnoszenie efektywności polityki społecznej,
- podnoszenie jakości życia na wsi,
- poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz jakości i dostępności do usług medycznych,
- podnoszenie jakości życia na wsi,
- rozwijanie społeczeństwa informacyjnego,
- zwiększenie bezpieczeństwa w powiecie,
- wspieranie rozwoju turystyki w powiecie,
- opracowanie mechanizmu promocji powiatu,
- promowanie zatrudnienia i przeciwdziałanie skutkom bezrobocia,
- rozwijanie gospodarki wodnej na terenie powiatu,
- usprawnienie ruchu drogowego na terenie powiatu,

- usprawnienie gospodarki przestrzennej i nieruchomościami,
- rozwijanie infrastruktury użyteczności społecznej.

Wieloletni Plan Inwestycyjny dla Gminy Żyrzyn na lata 2009 – 2015

Wieloletni Plan Inwestycyjny jest dokumentem stanowiącym ważny element wdrażania strategii rozwoju. Nawiązuje on do konkretnych zadań (projektów), które będą realizowane w określonym horyzoncie czasowym, wraz z określeniem ich kosztów. Zadania te odnoszą się do głównych celów i działań strategii, a ich realizacja przyczyni się do osiągnięcia założonych wskaźników.

Wieloletni Plan Inwestycyjny Gminy Żyrzyn na lata 2009-2013 sporządzony z zachowaniem zasad wskazanych w art. 166 ustawy o finansach publicznych (Dz. U. z 2005 r. Nr 249, poz. 2104 z późn. zm.).

Kryteria wyboru zadań:

- ✓ Istotność zadania dla osiągnięcia celów strategii,
- ✓ Pilność zadania z uwagi na potrzeby społeczne i gospodarcze,
- ✓ Stopień przygotowania zadania do wdrożenia, w tym:
  - ujęcie w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Gminy,
  - uregulowana własność nieruchomości,
  - projekt techniczny,
  - możliwość uzyskania wsparcia w formie dotacji.

Nieodzowną częścią Wieloletniego Planu Inwestycyjnego (WPI) jest Wieloletni Plan Finansowy (WPF). Powiązanie tych dokumentów określi możliwości finansowe budżetu gminy w zakresie zapewnienia współfinansowania zaplanowanych zadań inwestycyjnych oraz ich utrzymania w okresie eksploatacji.

Wspomniane dokumenty stanowią skuteczne narzędzie zarządzania finansami Gminy. Zaplanowane na ich podstawie zadania mają zapewnione wsparcie finansowe, a ich realizacja jest efektywna i spełnia najważniejsze potrzeby lokalnej społeczności.

Podjęcie działań planistycznych umożliwia terminową realizację procesu przygotowania inwestycji, rozpoczęcie długofalowych działań związanych z regulacją kwestii

prawnych terenów, uzyskaniem pozwoleń na budowę, a w konsekwencji wybór najlepszego wykonawcy danego zadania inwestycyjnego.

Dla zachowania aktualności zapisów Strategii należy dokonywać aktualizacji niniejszego załącznika wraz z uchwalaniem nowych budżetów i Wieloletnich Planów Inwestycyjnych bądź poprawek do nich.

